

•  
ANALELE ȘTIINȚIFICE  
ALE  
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”  
DIN IAȘI  
(SERIE NOUĂ)

# ISTORIE

TOM LXIX  
2023

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

## COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași),  
Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely  
(Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași),  
Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al  
Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române  
(Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Antal Lukács (București), Ion  
Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra),  
Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

## COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),  
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,  
Adrian Vițalari (secretar de redacție),  
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în  
exclusivitate autorilor.

Coperta I: Constantin Diamandi, ministru plenipotențiar al României la Paris,  
sosind la Palatul Élysée (L'illustration, 8 ianuarie 1927, imagine din col. Adrian-  
Bogdan Ceobanu)

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,  
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

**Laurențiu Rădvan**

Facultatea de Istorie  
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași  
B-dul Carol I 11,  
700506, Iași, România  
Tel.: 40-(0)232-20.12.74  
e-mail: [radvan@uaic.ro](mailto:radvan@uaic.ro)

ISSN 1221-843X  
eISSN 2821-4617  
Printed in Romania

## CUPRINS

|                                                                                                                                                                          |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Ana Honcu, <i>Initiative édititaire des femmes dans les provinces de Dacie et Mésie Inférieure (I<sup>er</sup>-III<sup>e</sup> siècles apr. J.-C.)</i> .....             | 7  |
| Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, <i>New data on the salt resources from Ocna Dejului-Sic-Cojocna-Gherla area in Roman Dacia</i> .....                                        | 19 |
| Ioan-Aurel Pop, Alexandru Simon, <i>Moartea „ducelui Valahiei”: situația din Moldova în informațiile Casei de Habsburg din vara anului 1496</i> .....                    | 27 |
| Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>Rebellion and Peace: The paths for conflict resolution in Huguenot and Catholic propaganda during the French Wars of Religion</i> ..... | 33 |
| Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Mormintele Cantacuzinilor moldoveni (secolele XVII-XIX)</i> .....                                                                              | 55 |
| Ștefan Lemny, <i>Istoria ca o poveste: Istoria Imperiului Otoman de Cantemir</i> .....                                                                                   | 83 |
| Petronel Zahariuc, <i>Contribuții la istoria familiei Balș în secolul al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea, după testamente și foi de zestre</i> .....          | 95 |

\*\*\*

|                                                                                                                                                  |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ștefan S. Gorovei, <i>Heraldica teritorială – manifest de putere?</i> .....                                                                      | 123 |
| Laurențiu Rădvan, <i>Din consecințele Regulamentului Organic: înființarea Eforiei orașului Iași și alegerea primilor săi membri</i> .....        | 139 |
| Simion Câlția, <i>Practici științifice și norme sanitare în regulamentele Laboratorului comunal chimico-bacteriologic al Bucureștiului</i> ..... | 157 |
| Claudiu-Lucian Topor, <i>Carsten Nielsen and his “controversial” agreements in Romania (1915). Files re-opened in Nazi Germany</i> .....         | 169 |
| Iana Bălan, <i>Ofensiva Brusilov: catalizator al negocierilor și al intrării României în război? Câteva ipoteze istoriografice</i> .....         | 191 |

\*\*\*

|                                                                                                                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Adrian Vițalaru, <i>Strategic interests and economic cooperation. The beginning of trade relations between Romania and Poland (1920-1921)</i> .....         | 207 |
| Ionel Doctoru, <i>„Vrem Ambasadă la Paris!” – Demersurile autorităților române pentru modificarea statutului Legației din capitala Franței (1926)</i> ..... | 221 |
| Daniela Popescu, <i>Educație, școli și propagandă în cadrul grupului etnic german din România (1940-1944)</i> .....                                         | 235 |
| Vasile Ungureanu, <i>Le diplomate Alexandru Paleologu</i> .....                                                                                             | 249 |
| Ciprian Nițulescu, <i>Între stema regală și steaua roșie. Aspecte privind personalul diplomatic al României (1947-1952)</i> .....                           | 263 |
| Iulian Moga, <i>Mama Gabrieli, the contemporary confessor of Georgia</i> .....                                                                              | 297 |
| Andi Mihalache, <i>Despre tăcere și noile abordări din studiile culturale</i> .....                                                                         | 311 |

\*\*\*

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Recenzii și note bibliografice .....</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 339 |
| <p>Alexandru Vulpe, <i>Protoistoria României</i>, ediție îngrijită de Radu Băjenaru, București, Editura Academiei Române, 2020, 308 p. (Bogdan-Ștefan Novac); Irina Nemțeanu, <i>Ipostaze ale locuirii comunităților evreiești din Moldova (1775-1930)</i>, București, Editura Simetria, 2022 (Tudor Gaiță); Andreea Pop, <i>Arhitectura de veci în România. Cimitire, mausolee, edificii funerare în spațiul extracarpatic (1830-1939)</i>, București, Editura Patrimonia, 2021, 224 p. (Ioan Grămadă); <i>Servitorii Statului: funcționari, funcții și funcționarism în România modernă (1830-1948)</i>, coord. Judit Pál, Vlad Popovici, Andrei Florin Sora, Cluj-Napoca, Mega, 2022, 452 p. (Dan-Alexandru Săvoaia); <i>Elita românească și itinerariile modernității. Omagiu Profesorului Mihai Cojocariu</i>, coord. Cristian Ploscaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 555 p. (Ion Cârja); <i>Identitățile Chișinăului: Strada 31 August 1989</i>, coord. Sergiu Musteață, Alexandru Corduneanu, Chișinău, 2023, 249 p. (Mihai Anatolii Ciobanu); Paul Brummell, <i>Diplomatic Gifts. A History in Fifty Presents</i>, London, Hurst&amp;Company, 2022, 423 p. (Adrian-Bogdan Ceobanu); James Stourton, <i>British Embassies. Their Diplomatic and Architectural History</i>, photographs by Luke White, London, Frances Lincoln Publishers, 2017, 352 p. (Adrian-Bogdan Ceobanu); Norman Stone, <i>Primul Război Mondial. O scurtă istorie</i>, București, Editura Litera, 2023, 256 p. (Andrei Chirilă); Diana Preston, <i>Opt zile la Ialta. Cum au configurat Churchill, Roosevelt și Stalin lumea postbelică</i>, București, Editura RAO, 2022, 473 p. (Andreea Ioana Ursulescu).</p> |     |
| <i>Abrevieri .....</i>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | 361 |

## Mormintele Cantacuzinilor moldoveni (secolele XVII-XIX)\*\*

Constituită într-o adevărată direcție de cercetare privitoare la istoria medievalității și pre-modernității moldovenești, cercetările referitoare la îngropări și necropole familiale au adus deja numeroase completări și îndreptări la genealogiile neamurilor de demult, precum și la mentalitățile și privilegiile acestora<sup>1</sup>.

Alegerea și organizarea spațiului pentru odihna veșnică a constituit una dintre grijile importante ale oamenilor din trecut<sup>2</sup>. Atât indivizii, cât și familiile lor,

---

\* CS III dr., Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Departamentul Științe Socio-Umane, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România; bogdan23atanasiu@yahoo.com.

\*\* Acest studiu dezvoltă comunicarea prezentată în ședința (273) din 13 iunie 2023 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

<sup>1</sup> Vezi, de pildă, Ștefan S. Gorovei, *Contribuții prosopografice și epigrafice*, în *SMIM*, XXVIII (2010), p. 71-98; idem, *Epigrafie, genealogie, istorie*, în *Izvoare istorice, artă, cultură și societate. În memoria lui Constantin Bălan (1928-2005)*, vol. coordonat de Constantin Rezachevici, București, 2010, p. 249-259; idem, *Epigrafie, genealogie, istorie. Noi contribuții*, în *SMIM*, XXXI (2013), p. 145-183; idem, *Noi contribuții epigrafice. Trei pietre funerare din secolele XVI-XVII*, în *SMIM*, XXXII (2014), p. 249-278; idem, *Voci de dincolo. Pietrele de la Dragomirna*, în *SMIM*, XXXIII (2015), p. 287-318; idem, *Ansambluri pierdute: necropole familiale ale Moldovei medievale*, în „Monumentul”, XVIII, Simpozionul Internațional Monumentul – Tradiție și viitor, ediția a XVIII-a, 6-9 octombrie 2016, Iași, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter și Aurica Ichim, Iași, 2017, p. 11-36. De asemenea, trebuie semnalată aici apariția mai recentă a lucrării doamnei Voica Maria Pușcașu, *Necropole medievale în Moldova până la sfârșitul secolului al XVII-lea*, București, 2021, 304 p. și LXIV planșe.

<sup>2</sup> Dintre numeroasele exemple în care oamenii vremii își alegeau expres locul în care urmau a fi înhumați, amintim aici două, diferite între ele prin prisma mediului social din care personajele în cauză făceau parte. Din elita politică a secolului al XVIII-lea, amintim cazul marelui logofăt Costantin Costache Negel care a murit subit pe când se afla la Sucevița cu slujba țării. De la mănăstire „l-au adus slugile lui la Iași, și i-au eșitu vodă înainte și cu toată boerime, și l-au îngropat la Mitropolii, afară, lângă ușa bisericii, c-așe ș-ai poftit iel, să nu-l îngroape în biserică (subl. n.)” (Ion Neculce, *Opere. Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, 1982, p. 757-758). Dintr-un palier social inferior făcea parte fostul vameș Frangole care, la 24 noiembrie 1705, dăruia Mănăstirii Barnovschi din Iași câteva locuri de casă și dugheni „să-mi astruce oasele la sfânta mănăstire, unde este îngropat și frate-meu (subl. n.)” (*Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. III, editate de Ioan Caproșu, Iași, 2000, p. 266-267, nr. 297 – în continuare: *Documente Iași*).

în funcție de puterea economică, se îngrijeau ca prin morminte să păstreze și să perpetueze memoria celor dragi, dar și să exprime un anume statut social<sup>3</sup>. Mormintele, printr-o succesiune de înhumări ale unor indivizi înrudiți, deveneau necropole ale neamului, constituite în adevărate forme de manifestare a solidarității familiale și expresii ale conștiinței genealogice<sup>4</sup>. Deși reprezentau un aspect important al cotidianului, locurile de veci, atât de vitregite de trecerea timpului, sunt doar excepțional pomenite în documente, iar absența lespezilor funerare lasă impresia lipsei mormintelor/necropolelor. Așadar, sursele și izvoarele acestui tip de reconstituire istorică, pentru veacurilor XVII-XVIII, ca să nu mai spunem de cele mai vechi, sunt destul de puține, fapt pentru care, așa cum s-a afirmat deja, cercetarea necropolelor trebuie să țină cont în mod obligatoriu de rezultatele cercetărilor genealogice și de acelea privitoare la evoluția stăpânirii pământului<sup>5</sup>. Doar așa se pot lămuri multe dintre necunoscutele alegerii exprese ale anumitor locuri pentru înhumare (temeiuri genealogice, ale aplicării unui drept ctitoricesc sau ale stăpânirii pământului), se poate clarifica prezența într-o biserică a unor indivizi care poartă alt nume decât cel al ctitorului, se pot face supoziții rezonabile în ceea ce privește înhumarea soțului/soției alături de cel al cărui mormânt este dovedit de izvoare.

În cele două decenii în care am studiat istoria Cantacuzinilor moldoveni din veacurile XVII-XIX, am reușit să aduc îndreptări și numeroase completări genealogiei lor, să descifrez vasta rețea de solidarități din care făceau parte, am scris despre viziunile și năzuințele lor politice, precum și despre implicarea lor în viața Principatului de la est de Carpați, despre averea lor și modul în care și-au administrat-o, despre actele de binefacere și despre ctitoriile lor, despre lecturile și mediul cultural în care au trăit, despre patrimoniu lor simbolic – heraldic sau onomastic<sup>6</sup>. În toate aceste studii am amintit, inevitabil, despre mormintele lor. Am

<sup>3</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *The Moldavian Metropolis – Necropolis of the Grand Boyars in the 18<sup>th</sup> Century*, în vol. *Social and Administrative Elite in the Romanian Space (15<sup>th</sup>-19<sup>th</sup> Centuries)*, edited by Mihai-Bogdan Atanasiu, Cristian Ploscaru, Konstanz, Hartung-Gorre Publishers, 2021, p. 223-238.

<sup>4</sup> Ștefan S. Gorovei, *Ansamluri pierdute...*, p. 28.

<sup>5</sup> *Ibidem*.

<sup>6</sup> Selectăm aici câteva dintre aceste lucrări: Mihai-Bogdan Atanasiu, Tudor-Radu Tiron, *An Armorial Souvenir of the Byzantine Empire: the Double-Headed Eagle of the Cantacuzino's (Kantakouzenos) Family Presence in Today's Romanian Civic Heraldry*, în *RI*, XXVII (2016), 5-6, p. 463-494; Mihai-Bogdan Atanasiu, *Un boier moldovean pregătindu-se de exil. Desfacerea patrimoniului marelui vistiernic Matei Cantacuzino*, în *Avere, prestigiu și cultură materială în surse patrimoniale: inventare de averi din secolele XVI-XIX*, vol. editat de Dan Dumitru Iacob, Iași, 2015, p. 253-271; idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu prosopografic*, cuvânt înainte de Ștefan S. Gorovei, Iași, 2015, p. 35-44; 189-248; idem, *Marital strategies of the Cantacuzinos*, în *RI*, XXII (2011), 3-4, p. 399-406; idem, *Marele vornic Toma Cantacuzino și mormintele Cantacuzinești de la Golia*, în „Monumentul XII. Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor”, partea I, vol. coordonat de Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, 2011, p. 121-131; idem, *Mănăstirea Barnovschi din Iași – necropolă a Cantacuzinilor moldoveni*, apărut în volumul *Contribuții privitoare la istoria relațiilor dintre Țările Române și Bisericile Răsăritene în secolele XIV-XIX*, editat de Petronel Zahariuc, Iași, 2009, p. 93-100; idem, *Patrimoniul funciar al marelui vistiernic Iordache Cantacuzino (I)*, în *SMIM*, XXIV (2006), p. 121-130 și *(II)*, în *SMIM*, XXV (2007), p. 111-133; idem, *Patrimoniul onomastic în familia Cantacuzinilor moldoveni*, în *OI*, VIII

făcut-o însă disparat și, cu puține excepții, fără a căuta, în mod expres, temeiurile în alegerea locurilor lor de veci. Așadar, un studiu dedicat mormintelor Cantacuzinilor moldoveni din veacurile XVII-XIX era necesar pentru a se putea completa componenta simbolică a viziunii existenței lor, a modului în care s-au folosit de trecut pentru a-și securiza prezentul și pentru a-și asigura viitorul. Momentul realizării unui asemenea studiu nu putea fi decât după ce toate cele pomenite deja au fost clarificate în mare parte, iar importanța lui depășește limitele unei reconstituiri de caz, întrucât situațiile documentate ale practicii înmormântărilor Cantacuzinilor (atât în descendență masculină, cât și feminină), în funcție de puterea financiară de moment a fiecărei ramuri în parte, pot fi considerate ca general valabile întregii societăți din perioada la care ne referim.

Izvoarele studierii mormintelor și necropolelor Cantacuzinilor moldoveni nu sunt foarte multe, însă, numeric, ele depășesc cazul altor neamuri, atât datorită numărului mare de ramificații ale familiei, cât și pentru că aproape toți membrii ei au investit mai mult și mai temeinic nu doar pentru grija mântuirii, ci și pentru trăinicia numelui și amintirii lor în lumea celor vii. Astfel, alături de cele câteva pietre tombale care s-au păstrat sau care au rezistat măcar până când cineva s-a învrednicit să le consemneze inscripțiile, despre mormintele lor am extras informații din documente, pomelnice, cronici, jurnale, însemnări de pe cărți, de pe pietre tombale sau de pe obiecte liturgice. Desigur, în ajutor ne-au venit și unele surse secundare, precum lucrările generalului Radu Rosetti<sup>7</sup> sau volumele *Enciclopediei familiilor boierești din Moldova și Țara Românească*<sup>8</sup>.

Până în acest moment, din intervalul cuprins între prima treime a secolului al XVII-lea și până la finele secolului al XIX-lea (cu extensie firească și în veacul următor), am identificat peste 100 de înhumări Cantacuzinești, atât în descendență masculină, cât și feminină, făcute la biserici și lăcașuri monahale din Moldova, dar și în diverse locuri din Transilvania, Rusia, Germania sau Grecia. Desigur, prin amplitudinea sa, un astfel de subiect nu poate fi considerat epuizat, însă cu siguranță descoperirea unor noi morminte ale familiei nu vor face decât să întărească concluziile noastre. Prin prezentul studiu, care pornește de la o inventariere a mormintelor Cantacuzinești, se urmărește și identificarea motivațiilor alegerii locurilor de înhumare, dintre care unele au devenit adevărate necropole și locuri de memorie ale familiei. Metodologic, studiul, care nu se poate desprinde de componenta genealogică, urmărește, cronologic, înhumările a unsprezece generații de Cantacuzini, urmași ai fraților Toma și Iordache, primii

---

(2007), 2, p. 113-124; idem, *Ilie Cantacuzino, ctitorul bisericii de la Sihăstria Putnei*, în *AP*, III (2007), 1, p. 39-46; idem, *Patrimoniul heraldic în familia Cantacuzinilor moldoveni*, în *OI*, VII (2006), 2, p. 98-107.

<sup>7</sup> General R. Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I, *Coborătorii moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, București, 1938, 296 p. și un tabel genealogic.

<sup>8</sup> *Familii boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică și biografică*, coordonator și coautor Mihai Dim. Sturdza: vol. I (Abaza-Bogdan), București, 2004, 670 p.; vol. II (Boian-Buzescu), București, 2001, 724 p.; vol. III (Familia Cantacuzino), București, 2014, 647 p.; vol. V (Ceaure-Cuza), București, 2018, 639 p.; vol. VI (Dabija-Exarhu), București, 2017, 412 p.

veniți și împământeniți în Moldova, atât în descendență masculină, cât și feminină. Totodată, urmărind tabelele genealogice ale diferitelor ramuri ale familiei, vom căuta să expunem motivațiile alegerii acestor lăcașuri, dovezile înmormântărilor sigure, precum și temeiurile celor presupuse.

Greci țarigrădeni, urmași ai împăraților bizantini, Cantacuzinii și-au arătat interesul față de Principatele extracarpătice încă de la jumătatea veacului al XVI-lea<sup>9</sup>. Nepoți ai lui Mihail Șeitanoglu și feciori ai lui Andronic, frații Toma, Iordache și Constantin Cantacuzino au venit în Moldova, alături de arbănașul Vasile Lupu, în vara anului 1616, în alaiul lui Radu vodă Mihnea, strămutat pe tronul de la Iași<sup>10</sup>. Câțiva ani mai târziu, Constantin s-a mutat în Țara Românească unde a întemeiat ilustră ramură munteană a Cantacuzinilor, în timp ce Toma<sup>11</sup> și Iordache<sup>12</sup> au fost începătorii ramurii moldovenești a familiei. Cu gândul de a rămâne în Moldova, cei doi s-au căsătorit cu fiicele unor pământeni bogați, fapt care i-a integrat rapid în rețeaua de solidarități a vechilor familii boierești.

Izvoarele ajunse până la noi dovedesc o apropiere a celor doi frați de **Mănăstirea Bisericani**. În lipsa vechiului pomelnic și a câtorva inscripții trunchiate de pe lespezi funerare, astăzi dispărute, nici nu s-ar fi putut bănui existența unei necropole Cantacuzinești aici. Încă din vremea lui Miron vodă Barnovschi și, mai apoi, la începutul domniei lui Vasile Lupu, o parte a boierimii, în special aceea asociată descendenților beneficiari ai averii lui Isac Balica, s-au solidarizat pentru reabilitarea vechii ctitorii domnești de la Bisericani<sup>13</sup>. Integrați prin căsătoriile lor în rândurile acestora, atât Toma, cu soția sa Eftimia, fiica lui Miron clucerul din neamul Bașoteștilor<sup>14</sup>, cât și Iordache, cu soția sa Catrina, fiica vornicului Coste Bucioc și soră vitregă a lui Vasile Lupu<sup>15</sup>, au contribuit substanțial la acest efort. Pe lângă unele danii, ei au plătit pentru construirea turnului dinspre răsărit, a pridvorului bisericii, a pivniței și trapezăriei<sup>16</sup>, pe care au pus pisanii de piatră „întru care sunt scrise numele lor”<sup>17</sup>. Ca urmare a dreptului ctitoricesc dobândit în urma acestor binefaceri, în anul 1637 sau 1638, Toma Cantacuzino a îngropat-o aici se soția sa, Eftimia, peste care a așezat o lespede cu

<sup>9</sup> Petre Ș. Năsturel, *De la Cantacuzinii Bizanțului la Cantacuzinii Turcocrăției și ai Țărilor Române*, în *ArhGen*, I (VI) (1994), 1-2, p. 171-175; Ștefan S. Gorovei, *Continuitatea Cantacuzinilor: un punct de vedere*, în *ArhGen*, I (VI) (1994), 3-4, p. 321-322.

<sup>10</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 190; 199.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 189-198.

<sup>12</sup> *Ibidem*, p. 199-207.

<sup>13</sup> Ștefan S. Gorovei, „Nepoții Balicăi”. „Seminția Movileștilor”, în *ArhGen*, I (VI) (1994), 3-4, p. 123-132.

<sup>14</sup> Idem, *Epigrafiie, genealogie, istorie. Noi contribuții*, p. 152-153; 155.

<sup>15</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 199.

<sup>16</sup> Elena Lința, *Pomelnicul de la Bisericani*, în *RsL*, XIV (1967), p. 444-445, 447.

<sup>17</sup> ASI, Manuscrise, Mss. nr. 1780, f. 4<sup>v</sup> (Pomelnic al lăcașului redactat în anul 1812).

inscripție în limba slavonă<sup>18</sup>. Piatra, despre care a scris acum un deceniu Ștefan S. Gorovei, a servit la finele veacului al XIX-lea ca laviță pentru deținuții penitenciarului organizat la Bisericiani și ca piatră de ascuțit topoare<sup>19</sup>. Cel mai probabil, tot aici, Toma îi va fi îngropat și pe cei cinci copii, care s-au stins, cu toții, la vârste fragede, la doi-trei ani după decesul mamei lor<sup>20</sup>.

În aceeași vreme, năpasta a căzut și asupra lui Iordache Cantacuzino care, beneficiind de același drept de ctitorire, înainte de 2 iunie 1641, și-a înmormântat și el aici soția, pe Catrina Bucioc, sub o piatră care mai putea fi citită, parțial, tot la finele secolului al XIX-lea<sup>21</sup>. Împreună cu Catrina, Iordache a avut un singur fiu, pe Toderășcu, figură marcantă a vieții politice din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, moștenitorul averii lui Coste Bucioc<sup>22</sup>. Acesta a murit la începutul anului 1686 pe când se afla la Constantinopol, iar trupul neînsuflețit, conform celor spuse de vărul său, Ion Neculce, i-a fost adus cu cheltuiala domnului muntean Șerban Cantacuzino și îngropat de feciorii lui „în mănăstire, în Bisericiani, fiind ei ctitori, acești boiari Cantacozinești, la acea sfântă mănăstire”<sup>23</sup>. Piatra Catrinei și a fiului Toaderășcu a mai acoperit două trupuri Cantacuzinești: pe cel al Saftei, fiica lui Ștefan Boul, prima soție a lui Toderășcu Cantacuzino, trecută la cele veșnice înainte de 15 iulie 1676<sup>24</sup>, dar și pe al lui Ion, unul dintre feciorii lor, mort de mic, în anul 1673/1674<sup>25</sup>. Tot aici trebuie să fi fost înhumați și alți doi feciori ai lui Toderășcu Cantacuzino: Iordache, mort și de mic, la o dată necunoscută<sup>26</sup>, și Vasile, mare stolnic, răposat în anul 1704, care, fără copii din mariajul cu o fată a

<sup>18</sup> Grigore G. Tocilescu, *Raporturi asupra câtorva mănăstiri, schituri și biserici din țară, prezentate Ministerului Cultelor și al Învățământului Public*, extras din „Analele Academiei Române”, s. II, t. VIII, secțiunea II, *Memorii și notițe*, București, 1887, p. 88.

<sup>19</sup> Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie. Noi contribuții*, p. 180-181.

<sup>20</sup> *Ibidem*, p. 153; Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 190.

<sup>21</sup> Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie*, p. 256-257 (un fragment din acest articol a fost republicat, cu titlul *Inscripția de la Bisericiani*, în *Familii boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 399-400). Piatra, pe care era sculptată o acvilă bicefală, purta inscripția: „Sub această piatră, aceste două trupuri odihnesc, a Catrinei, jupâneasa lui Iordache Cantacuzino vel vistier, care s-a pristăvit la 7187 (1679) [în loc de 7147 (1638/1639), n. Ștefan S. Gorovei] și a fiului lor Toader, care s-a pristăvit în Țarigrad, la anul 7194 (1686) și s-a adus aici de fiul său Vasile vel spătar, scos de la Țarigrad cu cheltuiala fericitului domn Ștefan Cantacuzino voevod și Safta, jupâneasa lui Toader vistier, cu fiul lor Ioan, care s-au pristăvit la anul 7182 (1673/1674), lăsând lumea aceasta, vesel s-a mutat către vecinica viață” (*Marele dicționar geografic al României*, vol. I, alcătuit de George Ioan Lahovari, general C. I. Brătianu și Grigore G. Tocilescu, București, 1898, p. 409).

<sup>22</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 208-214.

<sup>23</sup> Ion Neculce, *op. cit.*, p. 302. Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie*, p. 254-255. Pentru inscripția pietrei tombale, vezi *supra*, nota 21.

<sup>24</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 208-214. Pentru inscripția pietrei tombale, vezi *supra*, nota 21.

<sup>25</sup> Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie*, p. 253, 255-256; Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 209-210, nota 10. Pentru inscripția pietrei tombale, vezi *supra*, nota 21.

<sup>26</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 210, nota 11.

lui Vasile Ceaurul, spre apusul vieții, a lăsat totul fratelui și nepoților și s-a călugărit cu numele Varlaam<sup>27</sup>.

Găsim, astfel, cum, după anul 1637-38, cel puțin trei generații de membri ai familiei Cantacuzino s-au îngropat la Mănăstirea Bisericiani unde, atât Toma, cât și Iordache, s-au îngrijit să fie înscrși în pomelnice, să așeze pisanii, împodobite, probabil, cu împărătescul vultur bicefal, și să pună pietre peste trupurile celor răposați pentru ca amintirea lor să nu se uite niciodată. Amândoi își dorm, însă, somnul de veci în alte locuri, alături de soțiile de-al doilea.

Toma Cantacuzino s-a căsătorit a doua oară cu Anița, fiica lui Voruntar Prăjescu, cu care a avut trei copii: Ștefan, Catrina, soția lui Velicico Costin, și Nastasia, jupâneasa lui Ion Racoviță, mama viitorului domn, Mihail<sup>28</sup>. Deși ridicase o biserică în satul Budești, ținutul Neamț (sfințită în septembrie 1663) și, cel mai probabil, o alta la Căndești, ținutul Suceava<sup>29</sup>, Toma a ales să organizeze familiei sale spațiu funerar într-o importantă ctitorie ieșeană, la **Mănăstirea Golia**, atât pentru că a fost acolo, o vreme, epitrop, dar și pentru un temei genealogic mai înalt, lăcașul fiind închinat Vatopedului, ctitorie a Paleologilor și Cantacuzinilor bizantini<sup>30</sup>. Prima înhumare a familiei aici a fost cea a soției sale, Anița, peste care, în decembrie 1663, a așezat o piatră de marmură albă<sup>31</sup>. Toma a trecut la Domnul în februarie 1666, fiind îngropat alături de soția Anița, sub o lespede așezată de fiul său, Ștefan<sup>32</sup>. Ambele pietre încă dăinuie în pronaosul bisericii Mănăstirii Golia. Din generația următoare, tot aici au fost îngropate două fiice ale lor: în iunie 1668, Nastasia<sup>33</sup>, prima soție a marelui vornic Ion Racoviță<sup>34</sup> și, în aprilie 1685, Catrina, a cărei piatră tombală a fost așezată de soțul ei, Velicico Costin<sup>35</sup>. Fiul lui Toma, paharnicul al doilea Ștefan, care nu s-a afirmat cu nimic în viața politică a

<sup>27</sup> *Ibidem*, p. 215-218.

<sup>28</sup> *Ibidem*, p. 191.

<sup>29</sup> *Ibidem*, p. 197.

<sup>30</sup> Ștefan S. Gorovei, *Ansambluri pierdute...*, p. 16, nota 15.

<sup>31</sup> Inscriptia slavonă a pietrei după transcrierea și traducerea lui Constantin Bobulescu: „Această piatră a făcut-o și împodobit-o dumnealui Toma marele vornic jupânesei sale Ana; și a răposat la veșnicele lăcașuri – veșnica ei pomenire – în zilele lui Io Evstratie Dabija voevod, în anul 7172 (1663) dechemvrie 31” (Constantin Bobulescu, *Inscripții și însemnări privitoare la biserica Golia*, în vol. *Mănăstirea Golia. 350 de ani de la sfințirea ctitoriei lui Vasile Lupu (Studii și Documente)*, coord. Sorin Iftimi, Iași, 2010, p. 351, nr. 8)

<sup>32</sup> Tot cu inscripție în limba slavonă, de pe piatra marelui vornic s-au putut citi următoarele: „Această piatră a făcut-o și înfrumusețat-o Ștefan al doilea ceașnic părintelui său Toma Cantacuzino, vornic de Țara de Jos; a răposat în zilele bine-cinstitorului și de Hristos iubitorul Io Duca voevod, în anul 7174 (1666) luna februarie” (*ibidem*, p. 352, nr. 9).

<sup>33</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Începuturile în Țara Românească și Moldova (Tabel genealogic)*, în *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 24.

<sup>34</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 191 și nota 13.

<sup>35</sup> Inscriptia, după Constantin Bobulescu: „Această piatră o au făcut Velicico Costin hatman ore mormântul jupânesei dumisale Ecaterina, fiica Tomei Cantacuzino, vornicul cel mare, caria s-au pristăvit la sălașurile viacinice vltō 7193 (1685) mșta aprilie 8 dni” (Constantin Bobulescu, *Inscripții și însemnări privitoare la biserica Golia*, p. 352, nr. 10).

Principatului, a fost îngropat, în anul 1674<sup>36</sup>, în ctitoria tatălui de la **Bodești** (țin. Neamț)<sup>37</sup>, unde trebuie să i se fi alăturat mai târziu și fiul său, Toma Iordache, moștenitorul curților și bisericii de aici<sup>38</sup>.

Iordache Cantacuzino s-a căsătorit a doua oară cu Alexandra, fiica lui Gavrilaş Mateiaș, mariaj care i-a adus, pe lângă o bogată zestre, și prilejul includerii într-o prestigioasă rețea de înrudiri<sup>39</sup>. Pe temeiul acestora, și mai ales pentru că soacra sa, Sârbcă, era sora lui Miron vodă Barnovschi, iar socrul, unul dintre legatarii testamentari ai nefericitului domn<sup>40</sup>, Iordache Cantacuzino, ctitor al bisericii Talpalari din Iași, și a celor din Pașcani și Cârligi<sup>41</sup>, și-a pregătit mormântul la **Mănăstirea Barnovschi din Iași**, unde a și fost îngropat în anul 1664 „cu multă pofală și cu mare jele despre toți pemintenii”<sup>42</sup>. Se prea poate ca el să nu fi fost primul Cantacuzin înhumat aici. Din căsătoria cu Alexandra, i s-au născut șase copii: trei fete, Catrina, mama cronicarului Ion Neculce, Safta, măritată cu Lupașcu Buhuș (fără descendență), Maria, soția vistiernicului Gheorghe Ursache și trei băieți, Gligorașcu, Vasile și Iordache (întemeietorul ramurii Pașcanu)<sup>43</sup>. Gligorașcu și Vasile au murit înainte de a ajunge la vârsta maturității, primul după ce a căzut de pe cal în anul 1655<sup>44</sup>, iar al doilea probabil la puțină vreme după ce a fost botezat<sup>45</sup>. Cum ctitoria ieșeană a lui Barnovschi adăpostise deja morminte, unul, pe cel al Aniței, sora ctitorului, cu certitudine anterior anului 1636<sup>46</sup>, putem crede că și Iordache Cantacuzino îi va fi îngropat pe cei mici ai lui aici. Așadar, prevalându-se de dreptul ctitoricesc moștenit prin soția sa, Iordache a ales ca loc de înmormântare o ctitorie domnească, închinată și ea locurilor sfinte<sup>47</sup>. De altfel, de același drept, poate chiar mai bine întemeiat, s-au folosit și descendenții lui Iancu Costin, protejați ai Cantacuzinilor la întoarcerea lor din Polonia<sup>48</sup>, Mănăstirea Barnovschi devenind astfel o adevărată necropolă a celor două familii. Alături de Iordache, dar după mai bine de două decenii, a fost așezată și Alexandra, „Iordăchioaia cei bătrână”, precum și fiul lor, stolnicul Iordache

<sup>36</sup> Mihai Dim. Sturduza, *Începuturile în Țara Românească și Moldova (Tabel genealogic)*, p. 24.

<sup>37</sup> Satul Bodești intrase în patrimoniul lui Toma Cantacuzino prin zestrea primei sale soții, Eftimia, acolo unde „au făcut din pajiște curți cu pivnițe de piatră” (Ștefan S. Gorovei, *Epigrafiie, genealogie, istorie. Noi contribuții*, p. 155-156) și, în anul 1663, o biserică de curte (Gheorghe Balș, *Bisericile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 189).

<sup>38</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 196-197.

<sup>39</sup> *Ibidem*, p. 200.

<sup>40</sup> Idem, *Mănăstirea Barnovschi din Iași...*, p. 96-97.

<sup>41</sup> Idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 206-207.

<sup>42</sup> Ion Neculce, *op. cit.*, p. 198.

<sup>43</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 200-201.

<sup>44</sup> Idem, *Un Cantacuzin necunoscut*, în *OI*, II-VI (2001-2005), p. 94-100.

<sup>45</sup> *DRH*, A, XXVII, volum întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Mariu Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, București, 2005, p. 427, nr. 447.

<sup>46</sup> Ștefan S. Gorovei, *Neamul lui Miron vodă Barnovschi*, în *ArhGen*, V (X) (1998), 1-2, p. 141-143.

<sup>47</sup> *DRH*, A, XIX, volum întocmit de Haralambie Chirică, București, 1969, p. 348-353, nr. 366.

<sup>48</sup> Ștefan S. Gorovei, *Pagini din istoria Iașilor (secolul XVIII) în documente din arhiva Sfântului Mormânt*, în vol. *Contribuții privitoare la istoria relațiilor dintre Țările Române și Bisericile Răsăritene în secolele XIV-XIX*, editat de Petronel Zahariuc, Iași, 2009, p. 143-160.

Cantacuzino Pașcanu, cu soția sa, Ileana Catargiu<sup>49</sup>. Pietrele lor nu ni s-au păstrat, dar dovada înhumării lor aici constă atât în grija pe care au avut-o pentru lăcaș, cât și în expresia folosită de fiu omonim, spătarul Iordache Cantacuzino Pașcanu, care, la 8 august 1724, dăruia Mănăstirii Barnovschi, partea sa de Văscăuți, la Suceava, „pentru sufletele *părinților și moșilor* răpăsați și înmormântați în această mănăstire (subl. n.)”<sup>50</sup>. Tot în acest loc, în anul 1673/1674, a fost înmormântată și Maria, fiica lui Iordache și a Alexandrei, sub o piatră pusă de soțul ei, marele vistiernic Gheorghe Ursache<sup>51</sup>. Maria și Gheorghe, amândoi înmormântați la Barnovschi, au avut un singur fecior, pe Dumitrașcu Ursache, beneficiar și el al dreptului ctitoricesc de aici<sup>52</sup>. Dumitrașcu a fost căsătorit cu Maria, una dintre fiicele lui Alexandru Buhuș, rămasă destul de repede văduvă și cu patru copii. Prin două acte de danie, aceasta ne oferă dovezile celor afirmate puțin mai sus. Primul, din 15 decembrie 1712, prin care dăruia Mănăstirii Barnovschi o seliște „pentru sufletul răposatului *jiupănu mieu*, lui Dimitrie Ursachie stolnicul, carii easte așternut în moarte în stânta mănăstirea ca să-l pomeniască părinții la sfântul jărtvânic ca pe un ctitor, căci și maica dumisale, Ursăchioaie vistierniceasa [Maria Cantacuzino, n.n.] easte așternută acolo în Barnovschi”<sup>53</sup>. Al doilea act, emis la 29 aprilie 1714, prin care văduva făcea o altă danie aceluiași lăcaș „pentru sufletul răposatului soțului Dumitrașco Ursachi stolnic, care-i astrucat în sf(ânta) mănăstire și pentru sufletul răp(osaților) *părinților soțului meu* (subl. n.)”<sup>54</sup>. Maria a supraviețuit soțului încă aproape trei decenii, iar spre apusul vieții s-a călugărit cu numele Martha. Monahia, care probabil îmbrăcase marea schimă, cu numele Serafima<sup>55</sup>, a murit în jurul anului 1736 și a fost înmormântată alături de soțul ei la Mănăstirea Barnovschi. La fel și unul dintre copiii lor, Gheorghe, care, necăsătorit fiind, la moartea sa și-a lăsat întreaga avere pe seama domniei. La 2 aprilie 1741, Grigore vodă Ghica, împreună cu ierarhii țării, au dăruit toate cele rămase Mănăstirii Barnovschi, „pentru Gheorghie Ursache jitnicer” și pentru odihna și pomenirea părinților săi care „zac în această sf(ântă) mănăstire”<sup>56</sup>.

<sup>49</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Mănăstirea Barnovschi din Iași...*, p. 97-98. Pentru decesul în pribegie al Alexandrei, vezi idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 42-43, iar pentru Iordache (II) Cantacuzino-Pașcanu, vezi *ibidem*, p. 240-243.

<sup>50</sup> Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. IV, Cernăuți, 1938, p. 38-39, nr. 27.

<sup>51</sup> Inscripția fragmentară a pietrei sale de mormânt a fost reîntregită de Marcel Lutic astfel: „Această piatră a făcut-o și a înfrumusețat-o pan Ursachie mare vistiernic cn<eaghinei sale Maria, fiica lui Iordache Cantacuzino mare vistiernic>, în zilele <lui Dumitrașcu Cantacuzino voie>vod, în anul 7<182> (sau <783>)” (Marcel Lutic, *O deslușire genealogică pentru o inscripție funerară*, în *ArhGen*, V (X) (1998), 1-2, p. 164). Pentru Gheorghe Ursache, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 508-512.

<sup>52</sup> Pentru Dumitrașcu Ursache, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 513-516.

<sup>53</sup> Teodor Balan, *Documente bucovinene*, VII, vol. îngrijit de Ioan Caproșu, Iași, 2005, p. 223-224, nr. 159.

<sup>54</sup> *Ibidem*, III, Cernăuți, 1937, p. 172-173, nr. 136.

<sup>55</sup> N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, XI, București, 1906, p. 58, nr. 53-54; *ibidem*, XVI, București, 1909, p. 321-322, nr. 74.

<sup>56</sup> Teodor Bălan, *Documente bucovinene*, vol. IV, p. 182-183, nr. 121.

Aflăm, astfel, cum ctitoria ieșeană a lui Miron Barnovschi a devenit necropolă pentru reprezentanții a cel puțin patru generații de Cantacuzini, cel mai ilustrativ exemplu dintre toate câte le prezentăm aici.

Pe linia feminină a Cantacuzinilor, o necropolă trebuie să se fi înfiripat și la **Prigoreni** (numit anterior Avrămeni), în apropiere de Târgul Frumos, sat din ținutul Cârligătura moștenit de Catrina<sup>57</sup>, „Muta”, fiica marelui vistiernic Iordache, măritată prima dată cu Neculce vistierul și, mai apoi, cu Enache grămaticul<sup>58</sup>. Din câte cunoaștem, în afara unei pribegii de câțiva ani (1686-1690) la rudele din Țara Românească<sup>59</sup>, Catrina a locuit în permanență la curtea de la Prigoreni<sup>60</sup>. Astfel, putem crede că aici, în jurul anului 1677, va fi fost înmormântat Neculce vistierul, grec de origine, tatăl viitorului cronicar<sup>61</sup>. În urma celui de al doilea mariaj, Catrina a mai avut două fete: Maria, soția lui Ștefan Luca și Sanda, măritată în Țara Românească după un Doni<sup>62</sup>. Catrina a murit în anul 1704, și, la fel, este de presupus că a fost înhumată în biserica satului<sup>63</sup>. Lui Ion Neculce, strâns la punga precum îl cunoaștem, nu îi este atribuită ctitorirea nici unui edificiu religios, dar este cunoscut că s-a îngrijit de bunăstarea a numeroase lăcașuri din Moldova<sup>64</sup> și, în special, a aceluia de la Prigoreni, acolo unde, alături de părinți, își va fi îngropat, până în anul 1710, trei copile, moarte de mici, Safta, Anița și Catrina<sup>65</sup> și unde, mai târziu, știm că și-a pregătit propriul loc de veci<sup>66</sup>, alături de soția sa, răposată în anul 1738<sup>67</sup>. Din păcate, distrugerile ulterioare de la Prigoreni nu mai păstrează nimic din amintirea acestei necropole în care s-au îngropat membrii a cel puțin trei generații.

Despre alte morminte avem destule știri, acestea putând fi prezentate, urmărind ramurile principale ale familiei: Deleanu, Șerbești, Pașcanu.

Printre numeroasele sate care i-au revenit marelui vistiernic Toderașcu Cantacuzino din moștenirea lui Coste Bucioc, s-au numărat și Delenii, din ținutul Hârlău<sup>68</sup>, moșie de la care se trage numele celei mai importante ramuri Cantacuzinești din veacul al XVIII-lea. O parte consistentă din patrimoniul lui Toderașcu și al Saftei Boul s-a strâns, în jurul anului 1730, în mâinile unui nepot,

---

<sup>57</sup> Mihai Costăchescu, *Satul Prigoreni cu trupurile sale, Avrămenii și Răutul (din jud. Iași). Schiță istorică*, în *IN*, fasc. 5 (1925), p. 50-51.

<sup>58</sup> Dumitru Velciu, *Neculce vistierul, tatăl lui Ion Neculce*, în *LL*, XV (1967), p. 19-33.

<sup>59</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 42-43.

<sup>60</sup> În mai multe documente îl aflăm pe Enache grămaticul, al doilea soț al Catrinei Cantacuzino, judecându-se pentru hotarul satului (Mihai Costăchescu, *Satul Prigoreni...*, p. 53).

<sup>61</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 42.

<sup>62</sup> Pentru Enache grămaticul și descendența sa, vezi *ibidem*, p. 372.

<sup>63</sup> *Ibidem*, p. 48.

<sup>64</sup> Iulian Marinescu, *Documente relative la Ioan Neculce*, în *BCIR*, IV (1925), p. 71-72, nr. 32.

<sup>65</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 54.

<sup>66</sup> *Ibidem*, p. 102. Vezi și Dumitru Velciu, *Ion Neculce*, București, 1968, p. 215; Ioan Stupcanu, *Unde e mormântul cronicarului Ion Neculce?*, în „Universul”, 1935, nr. 118.

<sup>67</sup> *Ibidem*, p. 89.

<sup>68</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 213.

numit tot Iordache (Deleanu), fiul lui Ioniță Cantacuzino, mort de tânăr<sup>69</sup>. Iordache Deleanu, unul dintre stâlpii țării la jumătatea acestui veac, ajuns mare logofăt al Moldovei, a fost căsătorit cu Ecaterina, soră vitregă a domnului Mihail Racoviță, cu care a avut nouă copii<sup>70</sup>. În diata sa, redactată în anii 1753/1754, el spune limpede că a donat **Mitropoliei din Iași** mai multe sate, vii și ȝigani „pentru sufletul și pomenirea mea și a soției mele, Ecaterinii, ce-i îngropată acolo”<sup>71</sup>. În același mormânt, până 1753/1754, Iordache mai așezase și „pe doi copii ai noștri”, cel mai probabil fiicele Maria și Pulheria, moarte în jurul anului 1725, la vârste fragede, dar și „opt nepoți, feciorii fetelor mele”<sup>72</sup>, prunci necunoscuți genealogiei Cantacuzinilor, probabil ai fiicelor sale Bălașa, soția lui Arhistarh Hrisoscoleu și Safta, soția lui Constantin Cantacuzino Măgureanu. La fel de importantă este și precizarea conform căreia și Iordache urma să fie înmormântat la Mitropolie, desprinsă din formularea: „hotărându-mă și eu să mă îngrop la Mitropolie, unde și mormânt mi-am făcut și piatră pre mormânt”<sup>73</sup>. Alegerea bisericii Mitropolitane din Iași (Biserica Albă) ca loc de înhumare a lui Iordache Deleanu și a familiei sale se întemeia pe înrudirea cu ctitorii și pe binefacerile sale. Motivul acestei alegeri era însă unul care ținea, mai degrabă, de etalarea unui prestigiu social, atâta vreme cât cei înmormântați aici, până la jumătatea veacului al XVIII-lea, din familii precum Buhuș, Costache, Razu sau Balș, reprezentau o bună parte a protipendadei<sup>74</sup>. Deși își pregătise aici mormânt și lespede, marele logofăt Iordache Deleanu (călugărit, probabil, în domnia lui Scarlat vodă Ghica<sup>75</sup>) a fost îngropat în 1758 sub o piatră ce poartă și astăzi vulturul bicefal, la **schitul Sf. Nicolae din Lacuri**, ctitoria sa din Codrul Delenilor<sup>76</sup>. Aici, beneficiind de dreptul ctitoricesc moștenit, la 12 decembrie 1798, a fost îngropat și unul dintre feciorii săi, numit tot Iordache, călugărit Gherasim și, după luarea mării schime, Ghenadie<sup>77</sup>. De la acesta

<sup>69</sup> Pentru marele logofăt Iordache Cantacuzino Deleanu, vezi *ibidem*, p. 225-231.

<sup>70</sup> *Ibidem*, p. 225-226.

<sup>71</sup> *Documente Iași*, V, editate de Ioan Caproșu, Iași, 2001, p. 376-382, nr. 603. Pentru datarea acestui act, vezi Petronel Zahariuc, *Contribuții la istoria Mitropoliei Moldovei și a Catedralei Mitropolitane din Iași de la mijlocul secolului al XVI-lea la mijlocul secolului al XVIII-lea*, în vol. *Istoria Catedralei și a ansamblului mitropolitan din Iași*, editat de Petronel Zahariuc și Daniel Isai, Iași, 2021, p. 167, nota 1082.

<sup>72</sup> *Documente Iași*, V, p. 376-382, nr. 603.

<sup>73</sup> *Ibidem*.

<sup>74</sup> Idem, *The Moldavian Metropolis...*, p. 223-238.

<sup>75</sup> Pseudo Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovii de la domnie întâi și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voevod (1733-1774)* și Ioan Canta <Vartolomei Mazereanu>, *Letopisețul Țării Moldovii de la a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voevod (1741-1769)*, ediție critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu, studiu introductiv de Aurora Ilieș, București, 1987, p. 75.

<sup>76</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 229. Inscriptia pietrei sale tombale: „Robul lui D[u]m[ne]zău Iordachi Cantacozino vel logofăt: primeaște-mă, Doamne, ca pe cel de al unsprezecelea ceas ce [ai] priimi[t] în vie ta” (completările editorului) (N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, București, 1905, p. 9, nr. 2).

<sup>77</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 229-230, nota 41. Maria Magdalena Székely, *Schitul Drăgușanul. Datorie creștinească și conștiință genealogică în actul de*

din urmă, prin succesiune feminină, domeniul Cantacuzin de la Deleni, cu biserica și curțile de acolo, au intrat în patrimoniul familiei Ghica (Șulgearoglu)<sup>78</sup>.

Dar tot Deleni s-au numit și urmașii lui Ioan Cantacuzino, un alt fiu al marelui logofăt Iordache Deleanu. Acesta, căsătorit cu Zoia, una dintre fiicele lui Alexandru Ghica<sup>79</sup>, și-a avut curțile la Iași<sup>80</sup> și, din păcate, nu cunoaștem unde va fi fost înmormântat. În schimb, unicul său fecior, Matei, plecat în anul 1793 cu toată familia **în Rusia**, unde a primit titlul de cneaz al Imperiului, a murit înainte de 14 iulie 1817<sup>81</sup>, și va fi fost îngropat în gubernia Vitebsk, acolo unde a fost în proprietărit de împărăteasa Ecaterina cea Mare<sup>82</sup>. Dintre fiii săi știm că Grigore, mort în 1812, în bătălia de la Borodino, a fost înmormântat cu onoruri militare în Imperiul Rus<sup>83</sup>. Alți doi băieți, Gheorghe („Egor”) și Alexandru, s-au alăturat Ipsilanților în vremea Eteriei și au avut o viață zbuciumată.

Alexandru, căsătorit cu Elisabeta, fiica nobilului rus Mihail Dragan, a murit în anul 1841 la Odessa și a fost înmormântat la **Atena**<sup>84</sup>. Unul dintre feciorii lor, Matei, s-a stabilit la **Băleni** (țin. Covurlui) unde, împreună cu soția sa, Aristița Ghica, au întemeiat o altă ramură Cantacuzină<sup>85</sup> și unde, în biserica satului, au fondat o nouă necropolă familială. Aici au fost înmormântați, în anul 1842, Matei și, mai apoi, în anul 1846, soția sa, Aristița<sup>86</sup>. Tot aici, în cavoul familiei, au fost înhumați și fiul lor, Gheorghe († 28 noiembrie 1911) cu soția sa, Francisca (Fany) Beer († 29 septembrie 1895), copiii lor, Constantin († 22 iulie 1883) și Leon († 2 septembrie 1921) și soția sa, Ana Văcărescu († 4 martie 1923)<sup>87</sup>, precum și fiicele acestora din urmă, Maria-Bălașa (Blanche) († 11 martie 1976) și Elena

---

ctitorie, în vol. *Istoria: utopie, amintire și proiect de viitor. Studii de istorie oferite Profesorului Andrei Pippidi la împlinirea a 65 de ani*, editori Radu G. Păun, Ovidiu Cristea, Iași, 2013, p. 40-44. Pe piatra sa de mormânt, au fost săpate în limba greacă următoarele: „Sub această piatră odihnește robul lui Dumnezeu, Gheorghe Cantacuzino marele vornic, care întru chipul călugăresc s-a numit Ghenadie, la anii 1798, decembrie 12” (N. Iorga, *Inscriptii...*, I, p. 9, nr. 3).

<sup>78</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 226.

<sup>79</sup> *Ibidem*, p. 225-226 și nota 8.

<sup>80</sup> N. Iorga, *O gospodărie moldovenească la 1777, după socotelile cronicarului Ioniță Canta*, în *AARMSI*, s. III, t. VIII (1927-1928), p. 105-116.

<sup>81</sup> Paul Păltănea, *Note genealogice despre Cantacuzinii de la Băleni*, în *ArhGen*, III(VIII) (1996), 3-4, p. 74.

<sup>82</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Mărirea și decăderea cnejilor Cantacuzini*, în *Familiele boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 449, 452. Vezi și Mihai-Bogdan Atanasiu, *Un boier moldovean pregătindu-se de exil...*, p. 253-271.

<sup>83</sup> Ion Mihai Cantacuzino, *O mie de ani în Balcani. O cronică a Cantacuzinilor în vâltoarea secolelor*, traducere de Maria Șerbănescu și Sabina Drăgoi, București, 1996, p. 251-253.

<sup>84</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino. Ramurile Rusiei, „Băleni” Covurlui și Bavaria (Tabel genealogic)*, în *Familiele boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 40. Vezi și Paul Păltănea, *Note genealogice...*, p. 75.

<sup>85</sup> Paul Păltănea, *Note genealogice...*, p. 75-76.

<sup>86</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino. Ramurile Rusiei, „Băleni” Covurlui și Bavaria (Tabel genealogic)*, p. 40.

<sup>87</sup> *Ibidem*. Paul Păltănea, *Note genealogice...*, p. 77.

(„Pomme”) († 14 iulie 1983), alături de soțul ei, Constantin Donici († 26 mai 1967)<sup>88</sup>.

Ceilalți feciori ai eteristului Alexandru Cantacuzino au fost Aristide, mort de tânăr în **Rusia**, Mihai, mort și, probabil înhumat, la 18 ianuarie 1881, la moșia de la Otaki (**Podolia**), Dimitrie, mutat în Bavaria, a murit la Guttersburg, la 16 septembrie 1877, Alexandru, mort la Atena, la 20 februarie 1884, Nadia, decedată la Atena, la 5 ianuarie 1883, și Elena, decedată la Veneția, în ziua de 23 decembrie 1845<sup>89</sup>.

Gheorghe („Egor”) Cantacuzino a fost căsătorit cu Elena, fiica principelui rus Mihail Gorceacov. Gheorghe a murit în anul 1845 și, cel mai probabil, a fost înhumat la Hangu<sup>90</sup>, iar soția sa, a trecut la domnul în anturajul cumnatei sale Cantacuzine la Otaki, la 23 octombrie 1854<sup>91</sup>.

Un alt fiu al marelui logofăt Iordache Cantacuzino Deleanu și al Ecaterinei Racoviță, Constantin, a murit tânăr, de ciumă, în anul 1739, pe când se afla la **Galați**, în refugiu cu domnul său, Grigore al II-lea Ghica. Cauza morții a făcut să fie înmormântat de urgență acolo, la mănăstirea Precista. Părinții, îndurerați, au făcut ulterior danii lăcașului, documente în care și-au exprimat „nemângăiața jale”<sup>92</sup>.

Pe linie feminină, alte două necropole cu morminte Cantacuzinești trebuie să fi existat la Roznov și la Horodniceni. În satul **Roznov**, din ținutul Neamț, veche moșie Racovițească<sup>93</sup>, și-a avut pentru o vreme curțile Aristarh Hrisoscolev, după căsătoria cu Bălașa, fiica marelui logofăt Iordache Cantacuzino Deleanu<sup>94</sup>. Devenit unul dintre marii dregători ai Moldovei, Hrisoscolev s-a îngrijit de biserica satului în care, înainte de 5 decembrie 1758, a fost înmormântat<sup>95</sup>. Nu după multă vreme, alături va fi fost înhumată și soția sa, Bălașa, iar satul a fost moștenit de fiica lor, Smaranda, soția marelui vistiernic Nicolae Ruset, fondatorul ramurii Roznovanu a familiei, care, după 1760, a înnoit biserica satului<sup>96</sup>. Se pare că tot aici au fost

<sup>88</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino. Ramurile Rusiei, „Băleni” Covurlui și Bavaria (Tabel genealogic)*, p. 40.

<sup>89</sup> *Ibidem*, p. 40-41.

<sup>90</sup> *Ibidem*, p. 41. Vezi despre viața și activitatea lui și Alexandru-Florin Platon, „La Révolution de la Grèce n'est qu'accidentelle...”: o versiune inedită a relatării prințului Gheorghe Cantacuzino despre acțiunea Eteriei în Principatele Române la 1821, în *AȘUI*, s.n., Istorie, LXVIII (2022), p. 355-411.

<sup>91</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino. Ramurile Rusiei, „Băleni” Covurlui și Bavaria (Tabel genealogic)*, p. 41.

<sup>92</sup> *Documente Iași*, V, p. 376-382, nr. 603. Vezi și Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 232.

<sup>93</sup> *CDM*, III, p. 119-120, nr. 479.

<sup>94</sup> Pentru Aristarh Hrisoscolev, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 379-385.

<sup>95</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino – Deleanu și Șerbești (Tabel genealogic)*, în *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 38.

<sup>96</sup> Nicolae Stoicescu, *Repertoriu bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974, p. 728-729. Vezi și General Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I, *Coborătorii moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, București, 1938, p. 76, nota 52.

înhumați atât Nicolae Ruset († a. 21 martie 1806)<sup>97</sup>, cât și soția sa, Smaranda († 1789)<sup>98</sup>.

Satul **Horodniceni**, din ținutul Sucevei, a fost o veche moștenire Cantacuzină, trecut, din tată în fiu, de la Iordache cel Bătrân<sup>99</sup>, la Toderașcu<sup>100</sup>, apoi la Ioniță<sup>101</sup> și, într-un final, la Șerban<sup>102</sup>. În vremea evenimentelor din anul 1739, Șerban, considerat trădător, a fost călugărit forțat la Mănăstirea Putna și i-a fost confiscată întreaga avere<sup>103</sup>. El nu s-a conformat noului statut și a fugit în Transilvania de unde a încercat zadarnic să fie iertat de către domnii care i-au urmat lui Grigore Ghica. Cel mai probabil, a murit și a fost îngropat departe de Moldova. Ca urmare a unui dar consistent din partea domniei, întreaga sa avere a ajuns la nepoata sa de frate, Safta, fiica lui Iordache Deleanu, la căsătoria ei cu Constantin (Dinu) Cantacuzino din stirpea Măgurenilor din Muntenia<sup>104</sup>. Aceștia s-au mutat în curțile de la Horodniceni și, atât ei, cât și fiul lor, Ianache și nepoții, copiii acestuia din urmă<sup>105</sup>, care nu s-au mai evidențiat în viața politică a țării, vor fi fost înmormântați în biserica de aici. Grija lăcașului, numit mereu „biserica noastră din Horodniceni” au purtat-o cu siguranță, aici păstrându-se cărți bisericești dăruite de Dinu Cantacuzino, de Ianache și chiar de un nepot al lor, mitropolitul Veniamin Costache<sup>106</sup>. Un răspuns în privința posibilelor înhumări la Horodniceni ar putea veni din însemnările regretatei Paraschiva-Victoria Batariuc făcute în timpul săpăturilor arheologice de aici care, din câte cunosc, au rămas nepublicate. Despre unul dintre feciorii lui Ianache Cantacuzino, Nicolae, se știe că a fost înmormântat la **Mănăstirea Neamț**, alături de soția sa, Pulheria, născută Sturza<sup>107</sup>.

Fratele marelui logofăt Iordache Deleanu și al pribeagului Șerban, Toader, căsătorit cu Ileana Cataragiu, a întemeiat ramura Cantacuzinilor de la **Șerbești**<sup>108</sup>. Acest sat, aflat în ținutul Neamț, a făcut parte din dota primei soții a lui Vasile vodă Lupu, care, în anul 1637, a ridicat aici o biserică de piatră cu hramul Sf. Gheorghe<sup>109</sup>. Mai târziu, satul a ajuns în stăpânirea lui Toderașcu Iordache care

<sup>97</sup> General Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I, p. 75.

<sup>98</sup> *Ibidem*, nota 2.

<sup>99</sup> Maria Magdalena Székely, *Sfetcii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Iași, 2002, p. 118.

<sup>100</sup> Petronel Zahariuc, *Două catastife ale Cantacuzinilor moldoveni din veacul al XVII-lea*, în *RIS*, IV-VII, 1999-2002, p. 185-189, nr. I).

<sup>101</sup> N. Iorga, *Studii și documente*, VII, București, 1904, p. 181.

<sup>102</sup> *Ibidem*, p. 187.

<sup>103</sup> Pentru Șerban Cantacuzino, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 233-235.

<sup>104</sup> *Ibidem*, p. 235.

<sup>105</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 557, Anexa 8.e (Tabel genealogic).

<sup>106</sup> *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, vol. I, editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, Iași, 2008, p. 546; *ibidem*, vol. II, editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, Iași, 2008, p. 427; *ibidem*, vol. IV, editat de I. Caproșu și E. Chiaburu, Iași, 2009, p. 56, 101.

<sup>107</sup> *Ibidem*, vol. IV, p. 576.

<sup>108</sup> Pentru Toader Cantacuzino Șerbești, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 236-239.

<sup>109</sup> Nicolae Stoicescu, *Repertoriul...*, p. 833-834.

a făcut aici curții<sup>110</sup> și, în anul 1671, și-a îngropat în pridvorul bisericii domnești, un copilăș, botezat Grigore<sup>111</sup>. Mai apoi, de la Toderășcu, satul a fost moștenit de nepotul său Toader, feciorul lui Ion (Ioniță) Cantacuzino, care nu a depășit niciodată statutul de mare stolnic<sup>112</sup>. Din postura de stăpâni ai satului și de urmași ai ctitorului, Cantacuzinii de la Șerbești s-au îngrijit de bunăstarea lăcașului, numit mereu „biserica noastră”, făcând, la jumătatea secolului al XVIII-lea, reparații considerabile și mai multe donații de obiecte liturgice, dintre care unele, înfrumusețate cu vulturul bicefal<sup>113</sup>. Grija manifestată de ei aici poate indica prezența unor morminte ale familiei, poate ale lui Toader și a soției Ileana Catargiu sau a fiului acestuia, Ioniță, cel considerat multă vreme cronicar al Moldovei și care afirma că a „tocmit-o de a doua oară”<sup>114</sup>. În schimb, cunoaștem locurile de veci ale nepoților acestuia din urmă, feciorii lui Ilie Canta Șerbești: Ioan († 1865), înmormântat la Mitropolia nouă din Iași<sup>115</sup>; Constantin, zis „Butelcă” († 1854) și Alexandru († 1859), îngropați la biserică familiei din Șerbești. Mormintele lui Constantin, Alexandru, și a soției acestuia, Elena Mavros, răposată în anul 1870, sunt și astăzi în curtea bisericii acoperite de lespezi de piatră și străjuite de monumente funerare înfrumusețate cu stema familiei turnată în bronz<sup>116</sup>. Principesa Elena Mavros și-a formulat prin testament dorința ca: „înmormântarea trupului meu să se facă în biserică de pe moșia Șerbești, din ținutul Neamț (venită prin moștenire de la socrul meu cu testament), după poziția mea socială”<sup>117</sup>.

De cealaltă parte a tabelului genealogic al familiei se află ramura Cantacuzinilor de la Pașcani. Satul le era moștenire de la Iordache Cantacuzino cel Bătrân, fiind una dintre primele sale cumpărături în Moldova<sup>118</sup>. Aici el și-a ridicat un conac și, în anul 1664, o biserică a curții<sup>119</sup> în care, din câte cunoaștem, nu a fost nimeni înmormântat. Moștenitorul satului și întemeietorul ramurii de la Pașcani a fost fiul marelui vistiernic, stolnicul Iordache Cantacuzino, care este, așa cum am

<sup>110</sup> *Ibidem*.

<sup>111</sup> Pe piatra de mormânt, cu dimensiunile de 94 x 41 cm, s-a scris: „Această piatră am făcut-o și înfrumusețat-o pan Toader vel spătar și doamna Safta, fiului nostru Grigori, care a murit în vremea lui Duca voevod. 7179 (1671), luna ... 20 zile” (Dan Mihăilescu, *O ctitorie a domnitorului Vasile Lupu – Biserica „Sf. Gheorghe” din Șerbești (județul Neamț)*, în *AMM*, XXII-XXIV (2001-2003), 1, p. 591).

<sup>112</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 236-239.

<sup>113</sup> Dan Mihăilescu, *O ctitorie a domnitorului Vasile Lupu...*, p. 590-592. Vezi și *Însemnări de pe manuscrise...*, vol. II, p. 128, 166, 170, 204, 242, 358, 417, 480.

<sup>114</sup> *Însemnări de pe manuscrise...*, vol. II, p. 78.

<sup>115</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino – Deleanu și Șerbești (Tabel genealogic)*, p. 39.

<sup>116</sup> „Monumentul acesta este ridicat în memoria prințului Alexandru Ilie Cantacuzino, săvârșit din viață la 1859 la Karlzbad și transportat în 1869 la Șerbești de către principesa Elena Cantacuzino, soția răposatului. 1870”. Alăturat monumentului, un altul, în formă de prismă, are sculptate pe cele patru laturi versuri din care reiese că aparținut lui Constantin Ilie Cantacuzino, fratele lui Alexandru Ilie „care s-au săvârșit din viață de 58 de ani, la anul 1854, octomvrie 8” (Dan Mihăilescu, *O ctitorie a domnitorului Vasile Lupu...*, p. 591).

<sup>117</sup> *Ibidem*.

<sup>118</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Patrimoniul funciar al marelui vistiernic Iordache Cantacuzino (II)*, în *SMIM*, XXV (2007), p. 127.

<sup>119</sup> Idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 207.

arătat, înhumat la Mănăstirea Barnovschi<sup>120</sup>. Linia ramurii a fost continuată de fiul omonim al stolnicului, căsătorit cu Ecaterina, fiica lui Ion Palade, călugărită Evdochia<sup>121</sup>. În generația următoare, în urma donației monahului Ioasaf Cantacuzino, curtea și biserica din Pașcani au intrat în stăpânirea familiei Balș<sup>122</sup>. Astfel ctitoria principală a ramurii Cantacuzino Pașcanu a rămas biserica ieșeană din mahalaua **Talpalarilor**, ctitoria marelui vistiernic Iordache Cantacuzino<sup>123</sup>. În prima treime a veacului al XIX-lea, aici s-a înfiripat o nouă necropolă Cantacuzină. După două decenii în care biserica Talpalarilor fusese metoc al Episcopiei de Huși<sup>124</sup>, purtarea de grijă a acesteia a fost preluată de fiul acestui Iordache, Dimitrie, și de soția sa, Pulheria Beldiman, care au refăcut biserica și au înzestrat-o cu singurul tablou votiv cunoscut al Cantacuzinilor moldoveni<sup>125</sup>. În cripta bisericii, înnobilate cu stemele Cantacuzino și Beldiman<sup>126</sup>, sunt câteva plăci care amintesc de cei înhumați acolo: Dimitrie († 1862), cu soția Pulheria, și frații lui, Constantin († 1843) cu soția sa, Pulheria Ruset († 1842), Grigore († 1808) cu soția sa Elena Brâncoveanu († 1808), Alexandru († 1832) și Mihail († 1857)<sup>127</sup>. Două dintre surorile lor, Ecaterina († 1850) și Ruxandra († 1840), își dorm somnul de veci la **Biserica Sf. Spiridon din Iași**, alături de soții lor: Grigore Ghica-Budești, respectiv, Alexandru Ghica<sup>128</sup>. Tatăl lor, marele logofăt Iordache (V) Cantacuzino Pașcanu, răposat la 17 mai 1826, a fost înmormântat în cimitirul Suceava, pe drumul Ițcanilor, sub o piatră de mormânt așezată de o altă fiică a sa, Elena, soția lui Constantin Sturza<sup>129</sup>.

Alte trei morminte Cantacuzinești le-am aflat în locuri în care nu s-au înfiripat necropole, însă ele nu s-au făcut întâmplător:

<sup>120</sup> Vezi *supra*, nota 50.

<sup>121</sup> Pentru spătarul Iordache Cantacuzino Pașcanu, vezi Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 244-248.

<sup>122</sup> Idem, *O scrisoare-testament a monahului Ioasaf Cantacuzino (1776)*, în *OI*, X (2009), 1-2, p. 79-92.

<sup>123</sup> Idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 206-207.

<sup>124</sup> Idem, *Izvoade de avere ale Bisericii Talpalari din Iași (sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea)*, în vol. *Orașul și biserica: patrimoniu, oameni, activități (secolele XV-XIX)*, editat de Laurențiu Rădvan, Iași, 2019, p. 203-224.

<sup>125</sup> Idem, *Biserica Tălpărlari din Iași și ctitorii ei*, în „Monumentul XI. Lucrările Simpozionului Național Monumentul – Tradiție și viitor. Ediția a XI-a, Iași, 2009”, partea I, volum coordonat de Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași, 2010, p. 28-29, 34.

<sup>126</sup> *Ibidem*, p. 35-36.

<sup>127</sup> *Ibidem*, p. 29. Vezi și Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino Pașcanu (Tabel genealogic)*, în *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 44-45.

<sup>128</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino Pașcanu (Tabel genealogic)*, p. 44-45.

<sup>129</sup> N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, II, București, 1908, p. 11 („Aice zace robu lui Dumnezeu, marile logofăt al Moldaviei, prințul Gherghie Cantacuzino carii la anii 1821 viind în Suceavă, s-au săvârșit la let 1826, mai 17”). Pe o placă montată pe soclul monumentului alăturat a fost scrisă aceeași inscripție, cu caractere latine, și cu precizarea finală că piatra a fost „Pusu de fiica sa Elena la 1862”). Monumentul și piatra tomală (spartă), cu vultur bicefal, ce acoperă mormântul încă se mai găsesc în cimitirul din Suceava (Mulțumesc domnului Alexandru Pinzar pentru semnalarea acestor morminte și pentru fotografiile pe care mi le-a pus la dispoziție).

La **Mănăstirea Bogdana** se păstrează piatra tombală, cu vultur bicefal, flancat de doi lei rampanți, care, în august 1692, a acoperit mormântul lui Ion (Ioniță) Cantacuzino, fiul lui Toderașcu Iordache, tatăl Cantacuzinilor de la Deleni și Șerbești<sup>130</sup>. Putem, totuși, să legăm această înhumare de legăturile de rudenie a Cantacuzinilor cu familia lui Solomon Bârlădeanu și a beneficiarilor averii acestuia, stins fără urmași<sup>131</sup>.

La **Mănăstirea Runcu** a fost îngropat în grabă, de rudele sale, Ilie din ramura Șerbești, fratele logofătului Ioniță Canta<sup>132</sup>. Conform cronicii, Ilie, trăitor la ținutul Neamțului, „cam nebun și sămeț”, într-un exces de mânie, a ucis pe unul dintre țărani de pe moșia sa. După o perioadă de detenție, Grigore vodă Calimachi, în anul 1761, a poruncit să fie executat<sup>133</sup>, iar trupul i-a fost dus de rude<sup>134</sup> în mănăstirea apropiată moșiilor sale și cu care tatăl defunctului, Toader, a avut mai multe schimburi de moșii<sup>135</sup>.

La **Plopeni, Botoșani**, sub o piatră, de asemenea înnobilită cu vultur bicefal, a fost înmormântată în 1778 Safta, fiica marelui spătar Iordache Cantacuzino Pașcanu, a doua soție a marelui vornic Lupu Balș<sup>136</sup>. Motivul acestei înhumări este limpede atâta vreme cât biserica era ctitoria soțului ei<sup>137</sup> care, mai târziu, și-a găsit odihna veșnică la biserica Sfântul Dumitru, necropola ieșeană a familiei Balș<sup>138</sup>.

<sup>130</sup> Gheorghe Balș, *Bisericile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea*, București, 1933, p. 562, fig. 963. Epitaful în versuri a fost publicat de episcopul Melchisedec Ștefănescu acum mai bine de un secol: „Let 7201 / Supt marmura aceasta zac de tânăr foarte / Pe carele m-au surupat nefățarnica moarte / Eu ce mă numesc Ioan Cantacuzeno în tănărul meu stat / Al doilea logofăt într-a Țarei Moldovei sfat / Las acum mângăiere după lacrăm(i) obidite / Dumilorvoastre fraților după traiuri năcăjite / Nu ne uitați din dragoste și dintr-a milei dare / Vasiliu paharnice ce-mi ești frate mai mare / Fie-ți milă, Ilie, fratele meu iubit / De săracii miei ce s-au osândit / Și ție Marie soțul meu iubită / Care din mila Domnului mi-ai fost rânduită / Eu de tine despărțindu-mă iată că mă duc / De viața viacinică de acum m-apuc / Iar Domnul H(ri)s(tos) carile m-au priimit / Cu milă în locul meu ți s-au giuruit / Și vă aștept fraților iar să ne vedem / La venirea Domnului să ne adunăm / Să lăudăm și noi pre Sfânta Troiță / O Dumnedzeire întreită și într-una ființă. / De douăzeci și opt ani au fost când s-au pristăvit. Sept(embrie) 1” (Episcopul Melchisedec, *Notițe istorice și arheologice adunate de pe la 48 de monastiri și biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 120).

<sup>131</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Contribuții prosopografice: Solomon Bârlădeanu, mare logofăt al Moldovei, în AȘUI*, s.n., LXIII (2017), p. 161-181.

<sup>132</sup> Idem, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 236-237, nota 7.

<sup>133</sup> Ioan Canta <Vartolomei Mazereanu>, *Letopiseșul...*, (cf. *supra*, nota 75), p. 103-105.

<sup>134</sup> Mihai Dim. Sturdza, *Cantacuzino – Deleanu și Șerbești (Tabel genealogic)*, p. 39.

<sup>135</sup> BAR, Documente istorice, CMXXIV/167 bis, 168 și 170.

<sup>136</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 244, nota 5. Pe piatra tombală cu vultur bicefal, a fost săpată inscripția: „Supt această piatră se odihnește roaba lui Dumnezeu Safta, soție Lupului Balș, marele logofăt, care au fost fiică fericitorilor întru pomenire Iordachi Cantacuzino, marile spatar și soție sa, Catrina. S-au săvârșit și s-au mutat întru vecinica viețuire la anii de la Mântuitorul Hristos 1778” (N. Iorga, *Inscripții...*, I, p. 4, nr. 4).

<sup>137</sup> Nicolae Stoicescu, *Repertoriul...*, p. 648.

<sup>138</sup> Mihai-Bogdan Atanasiu, *Un pomelnic ieșean inedit din veacul al XIX-lea al boierilor Bălșești*, în *IN*, seria a III-a, III (2021), p. 133-144.

Pe baza acestui inventar, găsim că la începutul viețuirii lor în Moldova, boierii Cantacuzini și-au pregătit mormintele, devenite ulterior necropole, în lăcașuri domnești sau care se bucurau de un anumit prestigiu local sau închinat la Locurile Sfinte (Bisericieni, Barnovschi și Golia), tocmai pentru a-și dovedi preeminența socială. De la a treia generație, cum statutul Cantacuzinilor împământeniți era deja notoriu, în alegerea locurilor de odihnă nu s-a mai pus accentul pe renumele locului, ci pe amplasarea lor în ctitoriile personale sau de familie (Codrii Delenilor, Șerbești, Băleni, Horodniceni, Talpalari), acolo unde, generație după generație, urmașii se puteau îngriji mai cu temei, de pomenirea lor. Excepție a făcut marele logofăt Iordache Deleanu care, după moda vremii, și-a îngropat familia la Mitropolie, locul unde slujea mai marele ierarh al țării, unde intrau capete încoronate și toate soliile acestora venite la Iași și care acolo ar fi putut admira pietrele împodobite cu vulturi bicefali Cantacuzini. Dar el și-a găsit odihna veșnică la ctitoria sa de suflet din Codrul Delenilor.

Urmărind aceste înhumări, se mai întrevăd două fenomene. În primul rând, înhumările membrilor familiei în veacurile XVIII-XIX au ținut și de preeminența politică și socială a fiecărei ramuri în parte. Desigur, cu toții erau conștienți de statutul lor și se legitimau mereu ca „boieri de neam mare”, însă nu toți erau parte a protipendadei. Astfel, observăm că în timp ce ramura Delenilor, cu cei mai mari dregători în veacul al XVIII-lea, au ales să se îngroape la Iași, la Mitropolie, ramurile mai puțin notorii „s-au retras” cu mormintele la Prigoreni, Horodniceni, Șerbești, iar Pașcanii în locuri încă mai puțin știute. După stingerea ramurii de la Deleni și plecarea lui Matei în Rusia (1793), Cantacuzinii din ramura Pașcanu au urcat vertiginos treptele ierarhice, și, la începutul veacului al XIX-lea, și-au creat o necropolă în Iași, la Talpalarii strămoșului lor. Al doilea fenomen ține de apariția unor necropole în satele Cantacuzinești moștenite pe linie feminină, acolo unde soții, greci sau pământeni, au preferat să se mute în casele primite în dota soțiilor, cum a fost cazul la Prigoreni, Horodniceni, Roznov sau Deleni.

Acestea sunt mormintele Cantacuzinilor moldoveni din veacurile XVII-XIX pe care am reușit să le identificăm. Așa cum se poate observa în tabele genealogice cunoscute<sup>139</sup>, cele mai multe nu au putut fi localizate (deocamdată), aflate și ele, probabil, în numeroasele ctitorii ale familiei sau asociate acesteia (Almaș, Bădești, schitul Brătești din Codrul Pașcanilor, Cârliști, Scobinți, Cucuteni, Drăgușani, Hangu, Hoisești, Roman, Țibucani și altele), așezate cândva sub lespezi care, ulterior, își vor fi găsit alte rosturi, întărind fundații și pereți, podind grajduri, acareturi și câte altele.

---

<sup>139</sup> Cf. Mihai Dim. Sturdza, *Tabelele genealogice din Familiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. III, p. 36-45 și, cu unele completări la Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce*, p. 553-558 (Anexele 8 a-f).

### Anexă

#### Inventar al mormintelor Cantacuzinilor moldoveni

| Nr. Crt. | Nume / Generația                                                                        | Data decesului                          | Locul înhumării        | Temeiul alegerii locului de înhumare       | Referință bibliografică                                                                            | Obs.                              |
|----------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|------------------------|--------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
| 1.       | Eftimia, prima soție a lui Toma Cantacuzino / Generația I                               | a. 11 mart. 1640<br>(~ 1637 / 1638)     | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | Șt. S. Gorovei, <i>Epigrafi, genealogie, istorie. Noi contribuții</i> , p. 180-181.                | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 2-6.     | Cinci copii ai lui Toma Cantacuzino din căsătoria cu Eftimia, morți mici / Generația II | a. 20 dec. 1642                         | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire moștenit                | I. Tanoviceanu, <i>Începuturile Cantacuzineștilor...</i> , p. 34-36, nr. II.                       | Înhumări presupuse                |
| 7.       | Catrina Bucioc, prima soție a lui Iordache Cantacuzino / Generația I                    | Intervalul: 8 iunie 1637 – 2 iunie 1641 | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | <i>Marele dicționar geografic al Românei</i> , I, p. 409.                                          | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 8.       | Toderașcu, fiul lui Iordache Cantacuzino / Generația II                                 | Primăvara anului 1686                   | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire moștenit                | <i>Marele dicționar geografic al Românei</i> , I, p. 409; I. Neculce, <i>Letopisețul</i> , p. 302. | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 9.       | Safta Boul, prima soție a lui Toderașcu Cantacuzino / Generația II                      | a. 15 iulie 1676                        | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | <i>Marele dicționar geografic al Românei</i> , I, p. 409.                                          | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 10.      | Ion, fiul lui Toderașcu Cantacuzino / Generația III                                     | 1673/1674                               | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire moștenit                | <i>Marele dicționar geografic al Românei</i> , vol. I, p. 409.                                     | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 11.      | Iordache, fiul lui Toderașcu Cantacuzino / Generația III                                | ~ 1670-1680                             | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire moștenit                | M.-B. Atanasiu, <i>Din lumea cronicarului Ion Neculce</i> , p. 210, n. 11.                         | Înhumare presupusă                |
| 12.      | Vasile (călugărit Varlaam), fiul lui Toderașcu Cantacuzino / Generația III              | 1704                                    | Mănăstirea Bisericiani | Drept de ctitorire moștenit                | M.-B. Atanasiu, <i>Din lumea cronicarului Ion Neculce</i> , p. 216.                                | Înhumare presupusă                |

|     |                                                                   |                     |                                       |                                                                 |                                                                                             |                                                               |
|-----|-------------------------------------------------------------------|---------------------|---------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| 13. | Toma Cantacuzino / Generația I                                    | februarie 1666      | Mănăstirea Golia                      | Drept de ctitorire dobândit prin înrudirea cu Vasile vodă Lupu  | C. Bobulescu, <i>Inscripții și însemnări privitoare la biserica Golia</i> , p. 352, nr. 9   | Înhumare sigură (piatra păstrată)                             |
| 14. | Anița Prăjescu, a doua soție a lui Toma Cantacuzino / Generația I | 31 dec. 1663        | Mănăstirea Golia                      | Drept de ctitorire dobândit prin căsărie                        | C. Bobulescu, <i>Inscripții și însemnări privitoare la biserica Golia</i> , p. 351, nr. 8.  | Înhumare sigură (piatra păstrată)                             |
| 15. | Anastasia (Nastasia), fiica lui Toma Cantacuzino / Generația II   | 30 iunie 1668       | Mănăstirea Golia                      | Drept de ctitorire moștenit                                     | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 24.                                 | Înhumare incertă. Autorul nu citează sursa acestei informații |
| 16. | Ecaterina (Catrina), fiica lui Toma Cantacuzino / Generația II    | 8 aprilie 1685      | Mănăstirea Golia                      | Drept de ctitorire moștenit                                     | C. Bobulescu, <i>Inscripții și însemnări privitoare la biserica Golia</i> , p. 352, nr. 10. | Înhumare sigură (piatra păstrată)                             |
| 17. | Ștefan, fiul lui Toma Cantacuzino / Generația II                  | 12 mai 1674         | Biserica satului Bodești (țin. Neamț) | Drept de ctitorire moștenit de la tatăl său, ctitorul bisericii | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 24.                                 | Înhumare incertă. Autorul nu citează sursa informației        |
| 18. | Iordache Toma, fiul lui Ștefan Cantacuzino / Generația III        | înc. sec. XVIII     | Biserica satului Bodești (țin. Neamț) | Drept de ctitorire moștenit                                     |                                                                                             | Înhumare presupusă                                            |
| 19. | Iordache Cantacuzino / Generația I                                | 1664                | Mănăstirea Barnovschi din Iași        | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie                      | I. Neculce, <i>Letopisețul</i> , 1982, p. 198.                                              | Înhumare sigură (mărturie din sursă narativă)                 |
| 20. | Alexandra, a doua soție a lui Iordache Cantacuzino / Generația I  | 1686-1690           | Mănăstirea Barnovschi din Iași        | Drept de ctitorire moștenit                                     | T. Bălan, <i>Documente bucovinene</i> , IV, p. 38-39, nr. 27.                               | Înhumare sigură (mărturie documentară)                        |
| 21. | Iordache, fiul lui Iordache Cantacuzino / Generația II            | a. 11 ianuarie 1700 | Mănăstirea Barnovschi din Iași        | Drept de ctitorire moștenit                                     | T. Bălan, <i>Documente bucovinene</i> , IV, p. 38-39, nr. 27.                               | Înhumare sigură (mărturie documentară)                        |

|     |                                                                                        |                                           |                                |                                            |                                                                                                                             |                                                           |
|-----|----------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|--------------------------------|--------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------|
| 22. | Ileana Catargiu, soția lui Iordache Cantacuzino-Pașcanu / Generația II                 | Intervalul: 5 august 1722 – 8 august 1724 | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | T. Bălan, <i>Documente bucovinene</i> , IV, p. 38-39, nr. 27.                                                               | Înhumare presupusă (mărturie documentară)                 |
| 23. | Maria, fiica lui Iordache Cantacuzino / Generația II                                   | 1673/1674                                 | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire moștenit                | Marcel Lutic, <i>O deslușire genealogică...</i> , p. 164; T. Balan, <i>Documente bucovinene</i> , VII, p. 223-224, nr. 159. | Înhumare sigură (piatra păstrată și mărturie documentară) |
| 24. | Gheorghe Ursache, soțul Mariei, fiica lui Iordache Cantacuzino / Generația II          | a. 24 nov. 1689                           | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | T. Balan, <i>Documente bucovinene</i> , III, p. 170-171, nr. 134.                                                           | Înhumare presupusă (mărturie documentară)                 |
| 25. | Dumitrașcu Ursache, fiul lui Gheorghe Ursache și al Mariei Cantacuzino / Generația III | 1707                                      | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire moștenit                | T. Balan, <i>Documente bucovinene</i> , VII, p. 223-224, nr. 159.                                                           | Înhumare sigură (mărturie documentară)                    |
| 26. | Maria (călugărită Martha, apoi Serafima), soția lui Dumitrașcu Ursache / Generația III | ~ 1736                                    | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | T. Bălan, <i>Documente bucovinene</i> , IV, p. 182-183, nr. 121.                                                            | Înhumare presupusă (mărturie documentară)                 |
| 27. | Gheorghe, fiul lui Dumitrașcu Ursache / Generația IV                                   | a. 2 aprilie 1741                         | Mănăstirea Barnovschi din Iași | Drept de ctitorire moștenit                | T. Bălan, <i>Documente bucovinene</i> , IV, p. 182-183, nr. 121.                                                            | Înhumare presupusă (mărturie documentară)                 |
| 28. | Neculce vistiernic, primul soț al Catrinei Cantacuzino / Generația II                  | a. 1677                                   | Prigoreni (țin. Cărligătura)   | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie |                                                                                                                             | Înhumare presupusă                                        |
| 29. | Catrina, fiica lui Iordache Cantacuzino / Generația II                                 | 1704                                      | Prigoreni (țin. Cărligătura)   | Drept de ctitorire moștenit                |                                                                                                                             | Înhumare presupusă                                        |

|        |                                                                                                                         |                      |                                                           |                                            |                                                          |                                                 |
|--------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------|-----------------------------------------------------------|--------------------------------------------|----------------------------------------------------------|-------------------------------------------------|
| 30-32  | Safta, Anița, Catrina, fiicele lui Ion Neculce, nepoatele Catrinei Cantacuzino, moarte la vârste fragede / Generația IV | 1707-1710            | Prigoreni (țin. Cărligătura)                              | Drept de ctitorire moștenit                |                                                          | Înhumări presupuse                              |
| 33.    | Maria Buhuș, soția lui Ion Neculce, nora Catrinei Cantacuzino / Generația III                                           | Ianuarie 1738        | Prigoreni (țin. Cărligătura)                              | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | D. Velciu, <i>Ion Neculce</i> , București, 1968, p. 215. | Înhumare sigură. Mărturie din sursă arheologică |
| 34.    | Ion Neculce, fiul Catrinei Cantacuzino / Generația III                                                                  | a. 25 octombrie 1745 | Prigoreni (țin. Cărligătura)                              | Drept de ctitorire moștenit                | D. Velciu, <i>Ion Neculce</i> , București, 1968, p. 215. | Înhumare sigură. Mărturie din sursă arheologică |
| 35.    | Ecaterina Racoviță, soția lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația IV                                               | 1753/1754            | Mitropolia din Iași (Biserica Albă)                       | Drept de ctitorie dobândit prin căsătorie  | <i>Documente Iași</i> , V, p. 376-382, nr. 603.          | Înhumare sigură (mărturie documentară)          |
| 36-37. | Maria și Pulheria, fiicele lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V                                               | 1753/1754            | Mitropolia din Iași (Biserica Albă)                       | Drept de ctitorire moștenit                | <i>Documente Iași</i> , V, p. 376-382, nr. 603.          | Înhumare sigură (mărturie documentară)          |
| 38-45. | „opt nepoți” de fiice ai lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația VI                                                | 1753/1754            | Mitropolia din Iași (Biserica Albă)                       | Drept de ctitorire moștenit                | <i>Documente Iași</i> , V, p. 376-382, nr. 603.          | Înhumări sigure (mărturie documentară)          |
| 46.    | Iordache Deleanu (călugărit Gheorghie), fiul lui Ioniță Cantacuzino / Generația IV                                      | d. 18 mai 1758       | Biserica Sfântul Nicolae din Lacuri (Deleni, țin. Hârlău) | Ctitor al lăcașului                        | N. Iorga, <i>Inscripții</i> , I, p. 9, nr. 2.            | Înhumare sigură (piatra păstrată)               |
| 47.    | Iordache Deleanu (călugărit Gherasim, apoi                                                                              | 12 dec. 1798         | Biserica Sfântul Nicolae din Lacuri (Deleni,              | Drept de ctitorire moștenit                | N. Iorga, <i>Inscripții</i> , I, p. 9, nr. 3.            | Înhumare sigură (piatra păstrată)               |

|     |                                                                                                 |                  |                                                                      |                                                        |                                                                                                                                                                |                                                        |
|-----|-------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|----------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|
|     | Ghenadie),<br>fiul lui<br>Iordache<br>Cantacuzino<br>Deleanu /<br>Generația V                   |                  | țin. Hârlău)                                                         |                                                        |                                                                                                                                                                |                                                        |
| 48. | Matei, fiul lui<br>Ioan<br>Cantacuzino /<br>Generația VI                                        | După<br>1800     | Regiunea<br>Vitebsk<br>(Rusia)                                       |                                                        |                                                                                                                                                                | Înhumare<br>presupusă                                  |
| 49. | Grigore, fiul<br>lui Matei<br>Cantacuzino /<br>Generația VII                                    | 7 sept.<br>1812  | Rusia (mort<br>în bătălia<br>de la<br>Borodino)                      | Înhumat cu<br>onoruri<br>militare.                     | I. M. Cantacuzino,<br><i>O mie de ani în<br/>Balcani</i> , p. 251-253.                                                                                         | Nu se<br>cunoaște<br>locul<br>înhumării                |
| 50. | Alexandru,<br>fiul lui Matei<br>Cantacuzino /<br>Generația VII                                  | 8 iunie<br>1741  | Atena (a<br>murit la<br>Odessa)                                      |                                                        | M. D. Sturdza,<br><i>Familiile boierești...</i> ,<br>III, p. 40.                                                                                               | Nu se<br>cunoaște<br>locul<br>înhumării                |
| 51. | Matei<br>(Băleni), fiul<br>lui Alexandru<br>Cantacuzino /<br>Generația VIII                     | 1842             | Băleni (țin.<br>Covurlui)                                            | Drept de<br>ctitorire<br>moștenit                      | M. D. Sturdza,<br><i>Familiile boierești...</i> ,<br>III, p. 40.                                                                                               | În cavoul<br>familiei                                  |
| 52. | Aristița<br>Ghica, soția<br>lui Matei<br>Cantacuzino<br>(Băleni) /<br>Generația VIII            | 1846             | Băleni (țin.<br>Covurlui)                                            | Drept de<br>ctitorire<br>dobândit<br>prin<br>căsătorie | M. D. Sturdza,<br><i>Familiile<br/>boierești...</i> , III,<br>p. 40.                                                                                           | În cavoul<br>familiei                                  |
| 53. | Gheorghe<br>(Băleni), fiul<br>lui Matei<br>Cantacuzino /<br>Generația IX                        | 14 nov.<br>1911  | Băleni (țin.<br>Covurlui)<br>(a murit la<br>Alexandria,<br>în Egipt) | Drept de<br>ctitorire<br>moștenit                      | M. D. Sturdza,<br><i>Familiile boierești...</i> ,<br>III, p. 40.                                                                                               | În cavoul<br>familiei                                  |
| 54. | Francisca<br>(Fany) Beer,<br>soția lui<br>Gheorghe<br>Cantacuzino<br>(Băleni) /<br>Generația IX | 29 sept.<br>1895 | Băleni (țin.<br>Covurlui)                                            | Drept de<br>ctitorire<br>dobândit<br>prin<br>căsătorie | M. D. Sturdza,<br><i>Familiile<br/>boierești...</i> , III,<br>p. 40; P. Păltânea,<br><i>Note genealogice<br/>despre Cantacuzinii<br/>de la Băleni</i> , p. 77. | În cavoul<br>familiei.<br>(Acte de<br>stare<br>civilă) |
| 55. | Constantin,<br>fiul lui<br>Gheorghe<br>Cantacuzino<br>(Băleni) /<br>Generația X                 | 22 iulie<br>1883 | Băleni (țin.<br>Covurlui)                                            | Drept de<br>ctitorire<br>moștenit                      | P. Păltânea, <i>Note<br/>genealogice despre<br/>Cantacuzinii de la<br/>Băleni</i> , p. 77.                                                                     | În cavoul<br>familiei.<br>(Acte de<br>stare<br>civilă) |
| 56. | Leon, fiul lui<br>Gheorghe<br>Cantacuzino<br>(Băleni) /<br>Generația X                          | 2 sept.<br>1921  | Băleni (țin.<br>Covurlui)                                            | Drept de<br>ctitorire<br>moștenit                      | P. Păltânea, <i>Note<br/>genealogice despre<br/>Cantacuzinii de la<br/>Băleni</i> , p. 78.                                                                     | Înhumare<br>sigură<br>(piatra<br>păstrată)             |

|     |                                                                            |                               |                                              |                                            |                                                                                |                                   |
|-----|----------------------------------------------------------------------------|-------------------------------|----------------------------------------------|--------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
| 57. | Ana Văcărescu, soția lui Leon Cantacuzino (Băleni) / Generația X           | 4 martie 1923                 | Băleni (țin. Covurlui)                       | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | P. Păltânea, <i>Note genealogice despre Cantacuzinii de la Băleni</i> , p. 78. | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 58. | Maria-Bălașa (Blanche), fiica lui Leon Cantacuzino (Băleni) / Generația XI | 11 martie 1976                | Băleni (țin. Covurlui) (a murit la Pucioasa) | Drept de ctitorire moștenit                | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 59. | Elena („Pomme”), fiica lui Leon Cantacuzino (Băleni) / Generația XI        | 14 iulie 1983                 | Băleni (țin. Covurlui) (a murit la Pucioasa) | Drept de ctitorire moștenit                | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 60. | Constantin Donici, soțul Elenei Cantacuzino (Băleni) / Generația XI        | 26 mai 1967                   | Băleni (țin. Covurlui) (a murit la Pucioasa) | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 61. | Aristide, fiul lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                  | primii ani ai sec. al XIX-lea | Rusia                                        |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Nu se cunoaște locul înhumării    |
| 62. | Mihai, fiul lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                     | 18 ian. 1881                  | Otaki (Podolia)                              |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Înhumare presupusă                |
| 63. | Dimitrie, fiul lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                  | 16 sept. 1877                 | Decedat la Guttersburg (Bavaria)             |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 40.                     | Nu se cunoaște locul înhumării    |
| 64. | Alexandru, fiul lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                 | 20 febr. 1884                 | Decedat la Atena                             |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 41.                     | Nu se cunoaște locul înhumării    |
| 65. | Nadia, fiica lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                    | 5 ian. 1883                   | Decedat la Atena                             |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 41.                     | Nu se cunoaște locul înhumării    |
| 66. | Elena, fiica lui Alexandru Cantacuzino / Generația VIII                    | 23 dec. 1845                  | Decedat la Veneția                           |                                            | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 41.                     | Nu se cunoaște locul înhumării.   |

|     |                                                                                                         |                  |                               |                                                      |                                                            |                                                               |
|-----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------|-------------------------------|------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------|
| 67. | Gheorghe (Egor), fiul lui Matei Cantacuzino / Generația VII                                             | 1845             | Decedat la Hangu (țin. Neamț) |                                                      | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 41. | Înhumare presupusă                                            |
| 68. | Elena Gorceacov, soția lui Gheorghe (Egor) Cantacuzino / Generația VII                                  | 23 oct. 1854     | Otaki (Podolia)               |                                                      | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 41. | Înhumare presupusă                                            |
| 69. | Constantin, fiul lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V                                         | 1739             | Mănăstirea Precista (Galați)  | Înhumare întâmplătoare                               | <i>Documente Iași</i> , V, p. 376-382, nr. 603.            | Înhumări sigure (mărturie documentară)                        |
| 70. | Aristarh Hrisoscoleu, soțul Bălașei, fiica lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V               | 25 mai 1758      | Roznov (țin. Neamț)           | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie           | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 38. | Înhumare incertă. Autorul nu citează sursa acestei informații |
| 71. | Bălașa, fiica lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V                                            | ~1750            | Roznov (țin. Neamț)           | Drept de ctitorire moștenit                          |                                                            | Înhumare presupusă                                            |
| 72. | Nicolae Ruset, soțul Smarandei Hrisoscoleu / VI                                                         | a. 21 mart. 1806 | Roznov (țin. Neamț)           | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie și ctitor | R. Rosetti, <i>Familia Rosetti</i> , I, p. 75.             | Înhumare incertă. Autorul nu citează sursa acestei informații |
| 73. | Smaranda, soția lui Nicolae Ruset, fiica lui Aristarh Hrisoscoleu și Bălașei Cantacuzino / Generația VI | 1789             | Roznov (țin. Neamț)           | Drept de ctitorire moștenit și ctitor                | R. Rosetti, <i>Familia Rosetti</i> , I, p. 75.             | Înhumare incertă. Autorul nu citează sursa acestei informații |
| 74. | Constantin (Dinu) Cantacuzino Măgureanu, soțul Saftiei,                                                 | jum. sec. XVIII  | Horodnice ni (țin. Suceava)   | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie           |                                                            | Înhumare presupusă                                            |

|        |                                                                                                                |                                |                            |                                            |                                                                                 |                                        |
|--------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------------------|--------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------|
|        | fiica lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V                                                           |                                |                            |                                            |                                                                                 |                                        |
| 75.    | Saftei, fiica lui Iordache Cantacuzino Deleanu / Generația V                                                   | jum. sec. XVIII                | Horodniceni (țin. Suceava) | Drept de ctitorire moștenit                |                                                                                 | Înhumare presupusă                     |
| 76.    | Ianache, fiul lui Constantin (Dinu) Cantacuzino / Generația VI                                                 | a doua jum. a sec. XVIII       | Horodniceni (țin. Suceava) | Drept de ctitorire moștenit                |                                                                                 | Înhumare presupusă                     |
| 77.    | Maria Balș, soția lui Ianache Cantacuzino / Generația VI                                                       | a doua jum. a sec. XVIII       | Horodniceni (țin. Suceava) | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie |                                                                                 | Înhumare presupusă                     |
| 78-84. | Iordache, Ioniță, Constantin, Elena, Catrina, Măriuța, Dumitru, copiii lui Ianache Cantacuzino / Generația VII | sf. sec. XVIII – înc. sec. XIX | Horodniceni (țin. Suceava) | Drept de ctitorire moștenit                |                                                                                 | Înhumări presupuse                     |
| 85.    | Nicolae, fiul lui Ianache Cantacuzino / Generația VII                                                          | înc. sec. XIX                  | Mănăstirea Neamț           | Ctitor, binefăcător                        | <i>Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei, IV, p. 576.</i> | Înhumare sigură (mărturie documentară) |
| 86.    | Pulheria Sturza, soția lui Nicolae Cantacuzino / Generația VII                                                 | 28 iunie 1848                  | Mănăstirea Neamț           | Ctitor, binefăcător                        | <i>Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei, IV, p. 576.</i> | Înhumare sigură (mărturie documentară) |
| 87.    | Grigore, fiul lui Toderașcu Cantacuzino / Generația III                                                        | 1671                           | Șerbești (țin. Neamț)      | Drept de ctitorire moștenit                | D. Mihăilescu, <i>O ctitorie a domnitorului Vasile Lupu...</i> , p. 591.        | Înhumare sigură (piatra păstrată)      |
| 88.    | Toader Șerbești, fiul lui Ion (Ioniță) Cantacuzino / Generația IV                                              | ~1756                          | Șerbești (țin. Neamț)      | Drept de ctitorire moștenit                |                                                                                 | Înhumare presupusă                     |

|     |                                                                          |                 |                                                 |                                            |                                                            |                    |
|-----|--------------------------------------------------------------------------|-----------------|-------------------------------------------------|--------------------------------------------|------------------------------------------------------------|--------------------|
| 89. | Ileana Catargiu, soția lui Toader Cantacuzino Șerbești / Generația IV    | jum. sec. XVIII | Șerbești (țin. Neamț)                           | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie |                                                            | Înhumare presupusă |
| 90. | Ioniță Șerbești, fiul lui Toader Cantacuzino Șerbești / Generația V      | sf. sec. XVIII  | Șerbești (țin. Neamț)                           | Drept de ctitorire moștenit, ctitor        |                                                            | Înhumare presupusă |
| 91. | Ioan Șerbești, fiul lui Ilie Cantacuzino Șerbești / Generația VII        | 17 febr. 1865   | Mitropolia nouă din Iași                        | Ctitor, binefăcător                        | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 39. | Înhumare sigură    |
| 92. | Dimitrie, fiul lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI           | 1862            | Biserica Talpalari din Iași                     | Drept de ctitorire moștenit și ctitor      | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 45. | Înhumare sigură    |
| 93. | Pulheria Beldiman, soția lui Dimitrie Cantacuzino Pașcanu / Generația VI | jum. sec. XIX   | Biserica Talpalari din Iași                     | Drept de ctitorire dobândit                | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 45. | Înhumare sigură    |
| 94. | Constantin, fiul lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI         | 10 ian. 1843    | Biserica Talpalari din Iași                     | Drept de ctitorire moștenit                | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 44. | Înhumare sigură    |
| 95. | Pulheria Ruset, soția lui Constantin Cantacuzino Pașcanu / Generația VI  | 3 aprilie 1842  | Biserica Talpalari din Iași                     | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 44. | Înhumare sigură    |
| 96. | Grigore, fiul lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI            | 8 iulie 1808    | Biserica Talpalari din Iași (reînhumare târzie) | Drept de ctitorire moștenit                | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 45. | Înhumare sigură    |
| 97. | Elena Brâncoveanu, soția lui Grigore Cantacuzino Pașcanu / Generația VI  | 1808            | Biserica Talpalari din Iași (reînhumare târzie) | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie | M. D. Sturdza, <i>Familiile boierești...</i> , III, p. 45. | Înhumare sigură    |

|      |                                                                                   |                 |                                |                                                                  |                                                                                                        |                                   |
|------|-----------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------------------------|------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------|
| 98.  | Alexandru, fiul lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI                   | 1832            | Biserica Talpalari din Iași    | Drept de ctitorire moștenit                                      | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 45.                                            | Înhumare sigură                   |
| 99.  | Mihail, fiul lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI                      | 1 ianuarie 1857 | Biserica Talpalari din Iași    | Drept de ctitorire moștenit                                      | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 45.                                            | Înhumare sigură                   |
| 100. | Ecaterina, fiica lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI                  | 2 dec. 1850     | Biserica Sf. Spiridon din Iași | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie                       | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 44.                                            | Înhumare sigură                   |
| 101. | Ruxandra, fiica lui Iordache Cantacuzino Pașcanu / Generația VI                   | 14 febr. 1840   | Biserica Sf. Spiridon din Iași | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie                       | Mihai Dim. Sturdza, <i>Cantacuzino Pașcanu (Tabel genealogic)</i> , p. 45.                             | Înhumare sigură                   |
| 102. | Iordache (Gheorghe), fiul lui Constantin Cantacuzino Pașcanu / Generația V        | 17 mai 1826     | Cimitir în Suceava             |                                                                  | N. Iorga, <i>Inscripții...</i> , II, p. 11.                                                            | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 103. | Ion (Ioniță), fiul lui Toderașcu Cantacuzino / Generația III                      | august 1692     | Mănăstirea Bogdana             | Drept de ctitorire moștenit prin înrudirea cu familia Bârlădeanu | G. Balș, <i>Bisericiile moldovenești din veacurile al XVII-lea și al XVIII-lea</i> , p. 562, fig. 963. | Înhumare sigură (piatra păstrată) |
| 104. | Ilie Șerbești, fiul lui Toader Cantacuzino Șerbești / Generația V                 | 1761            | Mănăstirea Runcu               | Binefăcător                                                      | M. D. Sturdza, <i>Familiiile boierești...</i> , III, p. 39.                                            | Înhumare sigură                   |
| 105. | Safta, fiica lui Iordache Cantacuzino Pașcanu, soția lui Lupu Balș / Generația IV | 1778            | Plopeni (țin. Botoșani)        | Drept de ctitorire dobândit prin căsătorie                       | N. Iorga, <i>Inscripții...</i> , I, p. 4, nr. 4.                                                       | Înhumare sigură (piatra păstrată) |

### **The tombs of the Moldavian Cantacuzins (17th-19th centuries)**

#### *Abstract*

*Regarded as a real research direction concerning the history of medieval and pre-modern Moldavian history, research on family burials and necropolises has already brought numerous additions and corrections to the genealogies of the ancient families, as well as to their mentalities and privileges. Through a succession of burials of related individuals, the graves became necropolises of the lineage, which were true expressions of family solidarity and genealogical awareness. With the present study, which in fact represents an unprecedented inventory of the tombs of the Moldavian Cantacuzins of the 17th-19th centuries, we have sought to identify the reasons for the choice of certain burial places, as well as the way in which the representatives of this extremely diverse family (Deleanu, Pașcanu, Șerbești, Băleni), became aware of the symbolic dimension of this aspect of everyday life. So far, in the above-mentioned time frame, we have identified more than 100 Cantacuzine burials, both male and female, made in churches and monastic sites in Moldova, but also in various places in Transylvania, Russia, Germany or Greece.*

*Keywords: Cantacuzino family; tombs; necropolis; genealogy; daily life; Moldavia.*

## ABREVIERI

|                  |                                                                                                                 |
|------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>AARMSI</i>    | = Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice                                                        |
| <i>AARMSL</i>    | = Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare                                                        |
| <i>AARPAD</i>    | = „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916                                                    |
| <i>AA.SS.</i>    | = <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III <sup>a</sup> ediție, Parigi 1863-1870                            |
| <i>AB</i>        | = Arhivele Basarabiei                                                                                           |
| <i>ACNSAS</i>    | = Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității                                          |
| <i>AE</i>        | = L’Année Epigraphique, Paris                                                                                   |
| <i>AIR</i>       | = Arhiva Istorică a României                                                                                    |
| <i>AIAC</i>      | = Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj                                                            |
| <i>AIIAI</i>     | = Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași                                           |
| <i>AIIC</i>      | = Anuarul Institutului de Istorie Cluj                                                                          |
| <i>AIINC</i>     | = Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj                                                               |
| <i>AIIX</i>      | = Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași                                                         |
| <i>ALIL</i>      | = Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași                                                              |
| <i>ALMA</i>      | = <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.                                                              |
| <i>AM</i>        | = Arheologia Moldovei, Iași                                                                                     |
| <i>AMAE</i>      | = Arhiva Ministerului Afacerilor Externe                                                                        |
| <i>AmAnthr</i>   | = American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association |
| <i>AMM</i>       | = Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui                                                                           |
| <i>AMMB</i>      | = Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași                                                                |
| <i>AMN</i>       | = Acta Musei Napocensis                                                                                         |
| <i>AMR</i>       | = Arhivele Militare Române                                                                                      |
| <i>AMS</i>       | = Anuarul Muzeului din Suceava                                                                                  |
| <i>ANB</i>       | = Arhivele Naționale, București                                                                                 |
| <i>ANC</i>       | = Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj                                                                   |
| <i>ANDMB</i>     | = Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București                                                           |
| <i>ANG</i>       | = Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați                                                                 |
| <i>ANI</i>       | = Arhivele Naționale, Iași                                                                                      |
| <i>ANIC</i>      | = Arhivele Naționale Istorice Centrale                                                                          |
| <i>ANR-Cluj</i>  | = Arhivele Naționale, Cluj-Napoca                                                                               |
| <i>ANR-Sibiu</i> | = Arhivele Naționale, Sibiu                                                                                     |
| <i>ANRM</i>      | = Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău                                                           |
| <i>ANRW</i>      | = Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York                                                   |
| <i>ANSMB</i>     | = Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București                                                          |
| <i>ANV</i>       | = Arhivele Naționale, Vaslui                                                                                    |
| <i>AO</i>        | = Arhivele Olteniei                                                                                             |
| <i>AP</i>        | = Analele Putnei                                                                                                |
| <i>APH</i>       | = Acta Poloniae Historica, Varșovia                                                                             |
| <i>AqLeg</i>     | = <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca                            |
| <i>AR</i>        | = Arhiva Românească                                                                                             |
| <i>ArchM</i>     | = Archiva Moldaviae, Iași                                                                                       |
| <i>ArhGen</i>    | = Arhiva Genealogică                                                                                            |
| <i>„Arhiva”</i>  | = „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași                                                    |
| <i>ArhMold</i>   | = Arheologia Moldovei                                                                                           |

|               |                                                                                                                                                          |
|---------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ASRR          | = Arhiva Societății Române de Radiodifuziune                                                                                                             |
| AȘUI          | = Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași                                                                                      |
| ATS           | = Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville                                                                                                |
| AUAIC         | = Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași                                                                                                    |
| AUB           | = Analele Universității „București”                                                                                                                      |
| BA            | = <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice                                                                                              |
| BAR           | = Biblioteca Academiei Române                                                                                                                            |
| BArchB        | = Bundesarchiv Berlin                                                                                                                                    |
| BAR int. ser. | = British Archaeological Reports, International Series                                                                                                   |
| BBRF          | = Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg                                                                                                              |
| BCIR          | = Buletinul Comisiei Istorice a României                                                                                                                 |
| BCMI          | = Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice                                                                                                               |
| BCU-Iași      | = Biblioteca Centrală Universitară, Iași                                                                                                                 |
| BE            | = Bulletin Epigraphique                                                                                                                                  |
| BF            | = Byzantinische Forschungen, Amsterdam                                                                                                                   |
| BJ            | = Bonner Jahrbücher, Bonn                                                                                                                                |
| BMI           | = Buletinul Monumentelor Istorice                                                                                                                        |
| BMIM          | = București. Materiale de istorie și muzeografie                                                                                                         |
| BNB           | = Biblioteca Națională București                                                                                                                         |
| BNJ           | = Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher                                                                                                                 |
| BOR           | = Biserica Ortodoxă Română                                                                                                                               |
| BS            | = Balkan Studies                                                                                                                                         |
| BSNR          | = Buletinul Societății Numismatice Române                                                                                                                |
| ByzSlav       | = Byzantinoslavica                                                                                                                                       |
| CA            | = Cercetări arheologice                                                                                                                                  |
| CAI           | = Caiete de Antropologie Istorică                                                                                                                        |
| CartNova      | = <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia                                                                              |
| CB            | = Cahiers balkaniques                                                                                                                                    |
| CBI           | = <i>Der römische Weihebezirk von Osterburken. Corpus des griechischen und lateinischer Beneficiärer – Inschriften des Römischen Reiches</i> , Stuttgart |
| CC            | = Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)                                                                                                              |
| CCAR          | = Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București                                                                                         |
| CCh           | = <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout                                                                                                                 |
| CChSG         | = <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>                                                                                                             |
| CCSL          | = <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols                                                                                          |
| CDM           | = <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.                                               |
| CDȚR          | = <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006                                               |
| Chiron        | = Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971                                   |
| CI            | = Cercetări istorice (ambele serii)                                                                                                                      |
| CIL           | = <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin                                                                                                         |
| CL            | = Cercetări literare                                                                                                                                     |
| CLRE          | = <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987                                   |
| CN            | = Cercetări Numismatice                                                                                                                                  |
| CNA           | = Cronica Numismatică și Arheologică, București                                                                                                          |
| CSCO          | = <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain                                                                                           |
| CSEA          | = <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice                                                                           |
| CSEL          | = <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter                                                                                 |
| CSPAMI        | = Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești                                                                                   |
| CT            | = Columna lui Traian, București                                                                                                                          |

|                               |                                                                                                                                                                     |
|-------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>CTh</i>                    | = <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971 |
| <i>Cv.L</i>                   | = Convorbiri literare (ambele serii)                                                                                                                                |
| „ <i>Dacia</i> ”, <i>N.S.</i> | = Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București                                                                                      |
| DANIC                         | = Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale                                                                                                                    |
| DGAS                          | = Direcția Generală a Arhivelor Statului                                                                                                                            |
| <i>DI</i>                     | = Diplomatarium Italicum                                                                                                                                            |
| <i>DIR</i>                    | = <i>Documente privind istoria României</i>                                                                                                                         |
| <i>DIRRI</i>                  | = <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>                                                                                           |
| <i>DOP</i>                    | = Dumbarton Oaks Papers                                                                                                                                             |
| <i>DTN</i>                    | = <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău                                                                                                                             |
| <i>DRH</i>                    | = <i>Documenta Romaniae Historica</i>                                                                                                                               |
| <i>EB</i>                     | = Études Balkaniques                                                                                                                                                |
| <i>EBPB</i>                   | = Études byzantines et post-byzantines                                                                                                                              |
| <i>EDCS</i>                   | = <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> ( <a href="http://www.manfredclauss.de/">http://www.manfredclauss.de/</a> )                                              |
| <i>EDR</i>                    | = <i>Epigraphic Database Roma</i> ( <a href="http://www.edr-edr.it/default/index.php">http://www.edr-edr.it/default/index.php</a> )                                 |
| <i>EpigrAnat</i>              | = <i>Epigraphica Anatolica</i> , Münster                                                                                                                            |
| <i>ERAsturias</i>             | = F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.                                                                                              |
| <i>EuGeSta</i>                | = <i>Journal of Gender Studies in Antiquity</i>                                                                                                                     |
| Gerión                        | = Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid                                                                                                                       |
| <i>GB</i>                     | = Glasul Bisericii                                                                                                                                                  |
| <i>GCS</i>                    | = <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969                                                                                |
| <i>GLK</i>                    | = <i>Grammatici Latini Keil</i>                                                                                                                                     |
| <i>HEp</i>                    | = <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid                                                                                                                              |
| „ <i>Hierasus</i> ”           | = <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani                                                                                                    |
| <i>HM</i>                     | = <i>Heraldica Moldaviae</i> , Chișinău                                                                                                                             |
| <i>HU</i>                     | = <i>Historia Urbana</i> , Sibiu                                                                                                                                    |
| <i>HUI</i>                    | = <i>Historia Universitatis Iassiensis</i> , Iași                                                                                                                   |
| <i>IDR</i>                    | = <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , București-Paris                                                                                                            |
| <i>IDRE</i>                   | = <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000                                     |
| <i>IGLN</i>                   | = <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux                                                                                                       |
| <i>IGLR</i>                   | = <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976                                                              |
| <i>ILLPecs</i>                | = <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991                                                              |
| <i>ILAlg</i>                  | = <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris                                                                                                                     |
| <i>ILB</i>                    | = <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989                                                    |
| <i>ILD</i>                    | = <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București                                                                                                                    |
| <i>ILN</i>                    | = <i>Inscriptiones latines de Novae</i> , Poznań                                                                                                                    |
| <i>ILLPRON</i>                | = <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986                                            |
| <i>ILS</i>                    | = <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892                                                                                                                      |
| <i>IMS</i>                    | = <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad                                                                                                                 |
| <i>IN</i>                     | = „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași                                                                                                                 |
| <i>ISM</i>                    | = <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999                                                                       |
| <i>JGO</i>                    | = <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>                                                                                                                       |
| <i>JL</i>                     | = <i>Junimea literară</i>                                                                                                                                           |
| <i>JRS</i>                    | = <i>The Journal of Roman studies</i> , London                                                                                                                      |
| <i>LR</i>                     | = <i>Limba română</i>                                                                                                                                               |
| <i>Lupa</i>                   | = <i>Ubi Erat Lupa</i> ( <a href="http://lupa.at/">http://lupa.at/</a> )                                                                                            |

|         |                                                                                                                                                                                                             |
|---------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| MA      | = Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț                                                                                                                                                                        |
| MCA     | = Materiale și cercetări arheologice                                                                                                                                                                        |
| MEF     | = <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău                                                                                                                                   |
| MEFRA   | = <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma                                                                                                                                            |
| MGH     | = <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877- |
| MI      | = Magazin istoric, București                                                                                                                                                                                |
| MIM     | = Materiale de istorie și muzeografie                                                                                                                                                                       |
| MM      | = Mitropolia Moldovei                                                                                                                                                                                       |
| MMS     | = Mitropolia Moldovei și Sucevei                                                                                                                                                                            |
| MN      | = Muzeul Național, București                                                                                                                                                                                |
| MO      | = Mitropolia Olteniei                                                                                                                                                                                       |
| MOF     | = Monitorul Oficial al României                                                                                                                                                                             |
| Navarro | = M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.                                                                                            |
| NBA     | = <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum                                                                                                                          |
| NDPAC   | = <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008                                                                  |
| NEH     | = <i>Nouvelles études d'histoire</i>                                                                                                                                                                        |
| OI      | = Opțiuni istoriografice, Iași                                                                                                                                                                              |
| OPEL    | = <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002                                                                                                                 |
| PG      | = <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912                                                                                                                    |
| PIR     | = <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.                                                                                                                             |
| PLRE    | = <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992                                                                       |
| RA      | = Revista arhivelor                                                                                                                                                                                         |
| RBAR    | = Revista Bibliotecii Academiei Române, București                                                                                                                                                           |
| RC      | = Revista catolică                                                                                                                                                                                          |
| RdI     | = Revista de istorie                                                                                                                                                                                        |
| REByz   | = <i>Revue des Études Byzantines</i>                                                                                                                                                                        |
| RER     | = <i>Revue des études roumaines</i>                                                                                                                                                                         |
| RESEE   | = <i>Revue des études Sud-Est européennes</i>                                                                                                                                                               |
| RHP     | = <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena                                                                                                     |
| RHSEE   | = <i>Revue historique de Sud-Est européen</i>                                                                                                                                                               |
| RI      | = Revista istorică (ambele serii)                                                                                                                                                                           |
| RIAF    | = Revista pentru istorie, arheologie și filologie                                                                                                                                                           |
| RIB     | = <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra                                                                                                                                                             |
| RIM     | = Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău                                                                                                                                                                   |
| RIR     | = Revista istorică română, București                                                                                                                                                                        |
| RIS     | = Revista de istorie socială, Iași                                                                                                                                                                          |
| RITL    | = Revista de istorie și teorie literară                                                                                                                                                                     |
| RIU     | = <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta                                                                                                                                                      |
| RJMH    | = <i>The Romanian Journal of Modern History</i> , Iași                                                                                                                                                      |
| RM      | = Revista muzeelor                                                                                                                                                                                          |
| RMD     | = <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra                                                                                                                                                                   |
| RMM     | = <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz                                                                                    |
| RMM-MIA | = Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă                                                                                                                                     |
| RMR     | = Revista Medicală Română                                                                                                                                                                                   |
| RRH     | = <i>Revue roumaine d'histoire</i>                                                                                                                                                                          |

---

|                   |                                                                                               |
|-------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|
| <i>RRHA</i>       | = Revue roumaine de l'histoire de l'art                                                       |
| <i>RRHA-BA</i>    | = Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts                                        |
| <i>RSIAB</i>      | = Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău                            |
| <i>Rsl</i>        | = Romanoslavica                                                                               |
| <i>SAHIR</i>      | = Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București                                      |
| <i>SAI</i>        | = Studii și Articole de Istorie                                                               |
| <i>SCB</i>        | = Studii și cercetări de bibliologie                                                          |
| <i>SCh</i>        | = <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris                                                          |
| <i>SCIA</i>       | = Studii și cercetări de istoria artei                                                        |
| <i>SCIM</i>       | = Studii și cercetări de istorie medie                                                        |
| <i>SCIV/SCIVA</i> | = Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)                                        |
| <i>SCN</i>        | = Studii și Cercetări Numismatice, București                                                  |
| <i>SCȘI</i>       | = Studii și cercetări științifice, Istorie                                                    |
| <i>SEER</i>       | = The Slavonic and East European Review                                                       |
| <i>SHA</i>        | = <i>Scriptores Historiae Augustae</i>                                                        |
| <i>SJAN</i>       | = Serviciul Județean al Arhivelor Naționale                                                   |
| <i>SMIC</i>       | = Studii și materiale de istorie contemporană, București                                      |
| <i>SMIM</i>       | = Studii și materiale de istorie medie, București                                             |
| <i>SMIMod</i>     | = Studii și materiale de istorie modernă, București                                           |
| <i>SOF</i>        | = Südost-Forschungen, München                                                                 |
| <i>ST</i>         | = Studii Teologice, București                                                                 |
| <i>StAntArh</i>   | = <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași                                               |
| <i>T&amp;MBYZ</i> | = <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i> |
| <i>ThD</i>        | = Thraco-Dacica, București                                                                    |
| <i>TR</i>         | = Transylvanian Review, Cluj-Napoca                                                           |
| <i>TV</i>         | = Teologie și viața, Iași                                                                     |
| <i>ZPE</i>        | = Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik                                                  |
| <i>ZSL</i>        | = Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde                                                 |